

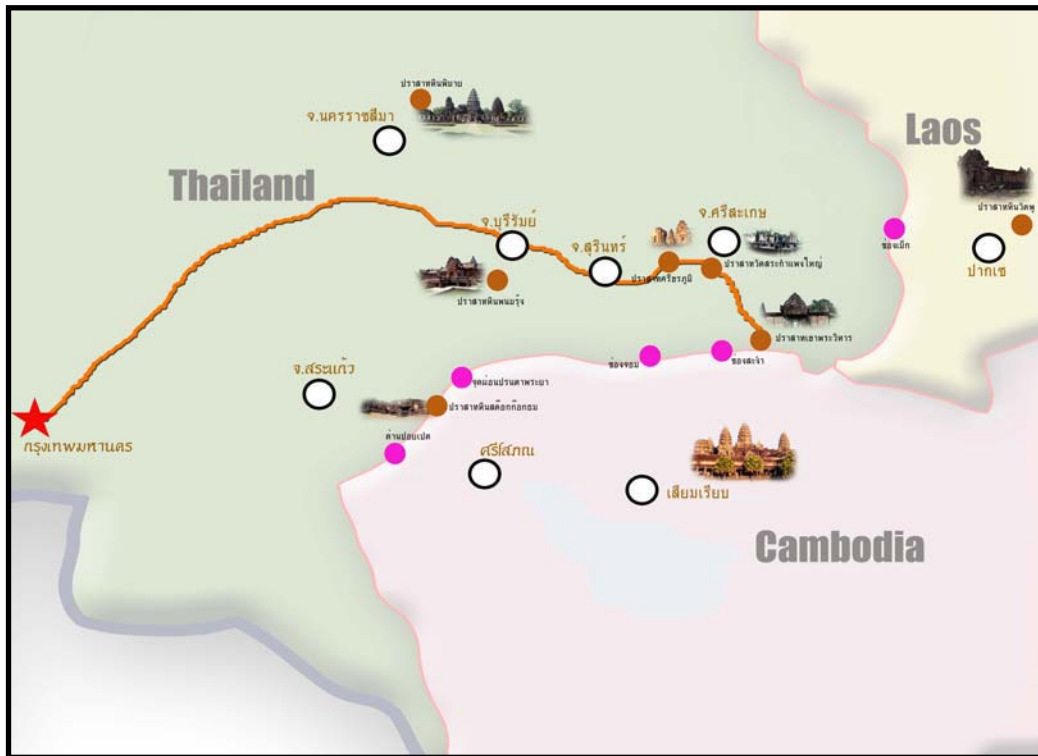
และจะมองเห็นยอดภูเก้า ซึ่งเป็นที่สิ่งสถิตของสิ่งคบรรพต ทางหลวงหมายเลข 13 นี้เป็นเส้นทางที่ยาวที่สุดของประเทศ สปป.ลาว ยาวตั้งแต่เหนือสุดที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองบ่อเต็น แขวงอุดมไซ ติดกับด่านตรวจคนเข้าเมืองบ่อหาน เมืองหล้า เขตปกครองพิเศษสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ลงมาทางใต้สุดที่บ้านเวินคาม แขวงจำปาสัก ติดกับ ดงกะลอ จังหวัดสตริงตรงประเทศกัมพูชา เป็นเส้นทางลาดยางตลอด เดินทางไปถึงหลักกิโลเมตรที่ 25 จะมีด่านเก็บค่าผ่านทาง คันละ 2,000 กีบ ต่อไปถึงบ้านหลักกิโลเมตรที่ 30 แล้วเลี้ยวขวาอีกที่จะมีป้ายบอกทางไปปราสาทวัดพู ระยะทาง 17 กิโลเมตร แต่จะต้องเดินทางเข้าไปอีก 4 กิโลเมตรถึงบ้านม่วง เมืองปทุมพร ข้ามแม่น้ำโขงที่ท่าเรือบัก หรือท่าเรือเฟอริ(แพขนานยนต์) อัตราค่าบริการ รถบรรทุก คันละ 25,000 กีบ รถ 4 ล้อ รถบัส 35 ที่นั่ง คันละ 35,000 กีบ รถบัสเกิน 35 ที่นั่ง คันละ 80,000 กีบ และ 8,000 กีบ สำหรับรถมอเตอร์ไซด์ มีให้บริการตลอดคืน ส่วนรถบัสขนาดใหญ่มากไม่สามารถข้ามได้ จะต้องจอดรอที่บ้านม่วง เพื่อเปลี่ยนเป็นรถสองแถวสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเป็นหมู่คณะใหญ่ๆ

เมื่อข้ามแม่น้ำโขงด้วยเรือบัก (แพขนานยนต์) ไปขึ้นที่ท่าน้ำบ้านพะพัน เดินทางต่อไปอีก 10 กิโลเมตร ผ่านตัวเมืองจำปาสักเก่า ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งของแขวงจำปาสัก ผ่านห้วยสระหัว เข้าสู่ตัวเมืองเสถาปุระซึ่งเป็นเมืองโบราณ ถึงสามแยกบ้านโนนสาวเอ้ เข้าสู่ปราสาทหินวัดพู แหล่งมรดกโลกแห่งที่ 2 ในอุษาคเนย์ ระยะทางอีก 3 กิโลเมตร

ด้านหน้าทางเข้าปราสาทหินวัดพู จะมีพิพิธภัณฑ์โบราณสถานวัดพู พร้อมเปิดให้บริการกับนักท่องเที่ยวเข้าชม ตั้งแต่เวลา 8.00 น. - 16.30 น. ทุกวัน ช่างโนเป็นห้องวางแสดงโบราณวัตถุที่เก็บสะสมไว้จากบริเวณใกล้เคียงปราสาทหินวัดพู ซึ่งมีโบราณวัตถุที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์หลายชิ้น อัตราค่าเข้าชมคนละ 30,000 กีบ รวมค่าขึ้นชมปราสาทวัดพูด้วย

รูปที่ 24 ผู้วิจัยกับ คุณอุดมศรี แก้วสักสิตรองผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานโบราณวัดพู วันที่ 29 มีนาคม 2550 ณ บ้านไคทางขึ้นปราสาทหินวัดพู

รูปที่ 26 แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวสายสามเหลี่ยมมรกตโลก เส้นที่ 2

โปรแกรมที่ 3 เส้นทางดาพระยา จากด่านตรวจคนเข้าเมืองอรัญประเทศ

อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ดินแดนติดกับจังหวัดบันเตียนเมียนเจย ประเทศกัมพูชา เดินทางตามทางหลวงหมายเลข 348 เส้นทางอรัญประเทศ ดาพระยา จะผ่านปราสาทสด๊กก๊อกธม กิ่งอำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 4 ปราสาทแห่งนี้มีการค้นพบศิลาจารึกสด๊กก๊อกธม จดบันทึกเรื่องราวประวัติศาสตร์ชนชาติขอม เป็นระยะเวลายาวนานถึง 200 ปี จึงเป็นปราสาทที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ในขณะนี้อยู่ระหว่างการบูรณะ แต่ก็ยังสามารถการเดินทางเข้าชมได้อย่างสะดวกสบาย

และหากต้องการเข้าไปยังกัมพูชาก็สามารถผ่านจุดผ่อนปรนตาพระยา อำเภอตาพระยา เข้าไปที่บึงตากวน อำเภอทมิฬบุรี จังหวัดอุดรธานี เดินทางไปอีกประมาณ 30 กิโลเมตร จะถึงปราสาทบันทายฉมาร์ ซึ่งเป็นปราสาทหินสมัยเดียวกันกับปราสาทสด๊กก๊อกธม ที่มีความงดงามมาก ซึ่งในอนาคตหากมีการเปิดด่านตรวจคนเข้าเมืองและมีการพัฒนาถนนให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจะสามารถเดินทางท่องเที่ยวระหว่างปราสาทสด๊กก๊อกธมและปราสาทบันทายฉมาร์ (เมืองอมเรนทรปุระ) ได้

จากปราสาทศักดิ์ก๊กกรมเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 348 เข้าอำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ ถึงอำเภอละหานทราย เลี้ยวซ้าย ไปปราสาทเมืองต่ำ ขึ้นเขาพนมรุ้ง ทางทิศเหนือ และต่อไปยังปราสาทหินพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ความสำคัญของเส้นทางนี้ได้กล่าวไว้ในจารึกสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ. 1724 - 1762) ว่าเส้นทางหลัก 3 เส้นทาง ในราชอาณาจักรเมืองพระนครหลวง หนึ่งในเส้นทางนั้นอยู่ในประเทศไทย คือเส้นทางระหว่างเมืองพระนครหลวงกับเมืองพิมาย เส้นทางนี้จะเชื่อมต่อกันระหว่างดินแดนเขมรสูงกับเขมรต่ำ เป็นเส้นทางที่มีความสำคัญมากและผู้คนใช้ติดต่อสัญจรมาอย่างต่อเนื่อง ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14 – 18 สามารถเชื่อมระหว่างเมืองพระนครหลวง (เมืองยโสธรปุระ) กับเมืองวิมายปุระ ทางช่องตาเหมือน บ้านหนองคันนา กิ่งอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ และช่องโอบก อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

ในพุทธศตวรรษที่ 18 เส้นทางที่ผ่านช่องกลุ่มปราสาทตาเหมือน จะเป็นเส้นทางหลักสำหรับผู้สัญจรทั่วไปให้เดินทางจาริกแสวงบุญ เพราะพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงนับถือพุทธศาสนา มหายาน นอกจากจะพบอโรคยาศาลา (โรงพยาบาล) เพื่อให้กับประชาชนทั่วไปได้เข้ารักษาหากล้มป่วย และยังพบการก่อสร้าง “ธรรมศาลา” 121 แห่ง สำหรับให้ผู้คนเดินทางมาแวะพักบนเส้นทางสายสำคัญทั้ง 3 ซึ่งมีข้อความในจารึกระบุว่าเส้นทางสายจากเมืองพระนครถึงเมืองพิมายมีธรรมศาลาอยู่ 17 แห่ง ในปัจจุบันยังปรากฏหลักฐานอยู่ที่ปราสาทตาเหมือน ปราสาทบ้านบุไถ่ใกล้กับปราสาทเมืองต่ำและปราสาทหินเขาพนมรุ้ง

สันนิษฐานว่าเส้นทางสายนี้น่าจะมีมาตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 14 เป็นเส้นทางระหว่างเมืองอมเรนทรปุระ (เมืองบันทายฉมาร์) เป็นเมืองหลวงอยู่ช่วงเวลาหนึ่ง ก่อนที่จะย้ายมาที่เมืองพระนคร (เมืองยโสธรปุระ) และเมืองฉกกระคยะ (เมืองเกาะแกร์) ในพุทธศตวรรษที่ 15 แล้วจึงกลับไปเมืองพระนครหลวง (เมืองยโสธรปุระ) ในพุทธศตวรรษที่ 16 – 20

ผู้ที่เดินทางจากเมืองพิมายไปยังเมืองพระนครหลวง จะใช้เส้นทางนี้มาถึงเมืองต่ำและผ่านเทือกเขาพนมดงรัก ออกไปทางช่องปราสาทตาเหมือน ไปยังเมืองอมเรนทรปุระ ซึ่งอยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้จากช่องปราสาทตาเหมือนประมาณ 40 กิโลเมตร หรือไปทางทิศใต้ประมาณ 130 กิโลเมตร ถึงเมืองฉกกระคยะ หรือไปทางทิศใต้ ประมาณ 120 กิโลเมตร จะถึงเมืองพระนคร

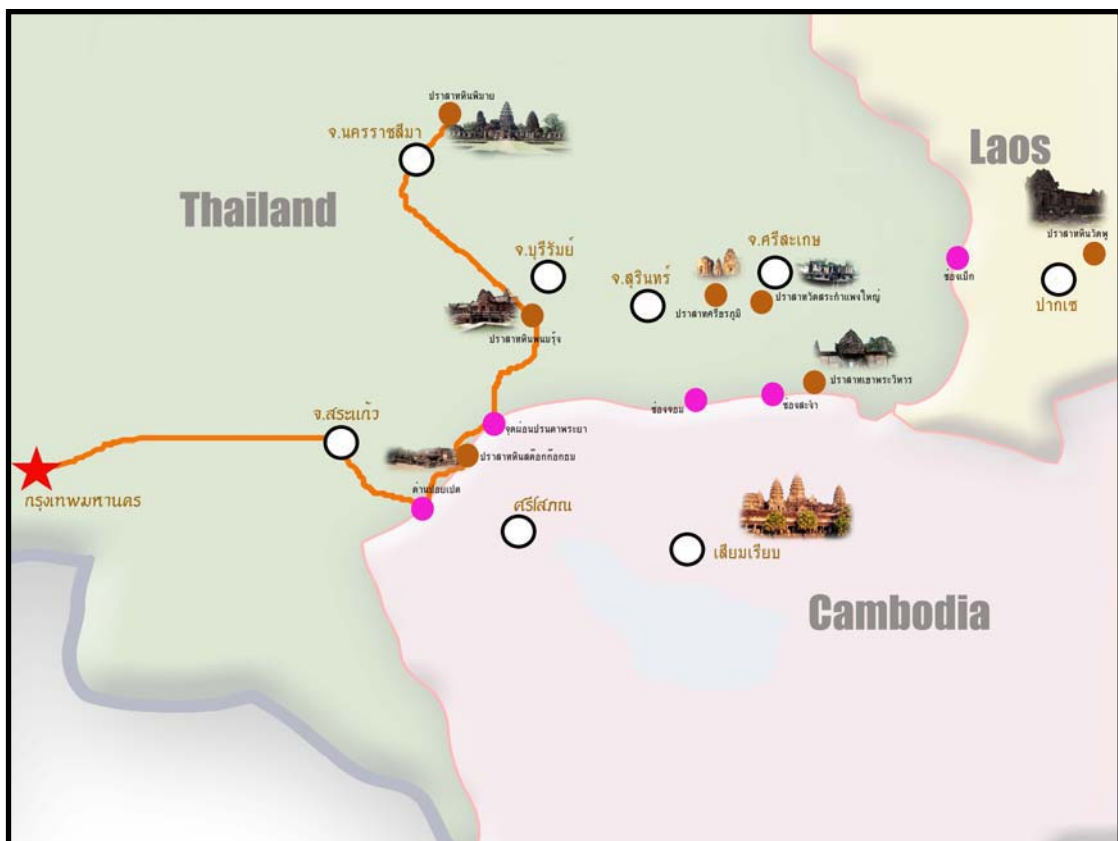
สำหรับเส้นทางที่ผ่านช่องโอบก อยู่ห่างจากเมืองอมเรนทรปุระ ไปทางทิศเหนือ เพียง 25 กิโลเมตร เป็นเส้นทางขนส่งผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาสินค้าส่งออกที่สำคัญ เนื่องจากอำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ทางทิศเหนือห่างจากช่องโอบก ประมาณ 8 กิโลเมตร นอกจากจะพบ

ชุมชนที่ยังปรากฏร่องรอยปราสาทเขมรโบราณแล้วยังพบชุมชนบ้านเครื่องปั้นดินเผาเป็น
อุตสาหกรรมส่งออกไปยังเมืองต่างๆ มากมาย นับว่าเป็นเส้นทางลำเลียง ผลิตภัณฑ์
อุตสาหกรรมระหว่างเขมรสูงกับเขมรต่ำ

จากช่องโอบกนี้เมื่อเดินทางไปทิศตะวันออกประมาณ 25 กิโลเมตร ก็จะถึงเมืองต่ำหรือช่องตาเมื่อนเดินทางไปทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 34 กิโลเมตรก็จะถึงปราสาทเมืองต่ำ

นับตั้งแต่การสถาปนาเมืองพระนครหลวง ที่เมืองยโสธรปุระ (แหล่งมรดกโลกนครวัดนครธม) ในพุทธศตวรรษที่ 16 การเดินทางบนเส้นทางผ่านช่องปราสาทตาเมือน เป็นเส้นทางหลักที่เชื่อมโยงระหว่างเมืองพิมายกับเมืองพระนคร โดยมีรายละเอียดเส้นทางในประเทศไทยดังต่อไปนี้

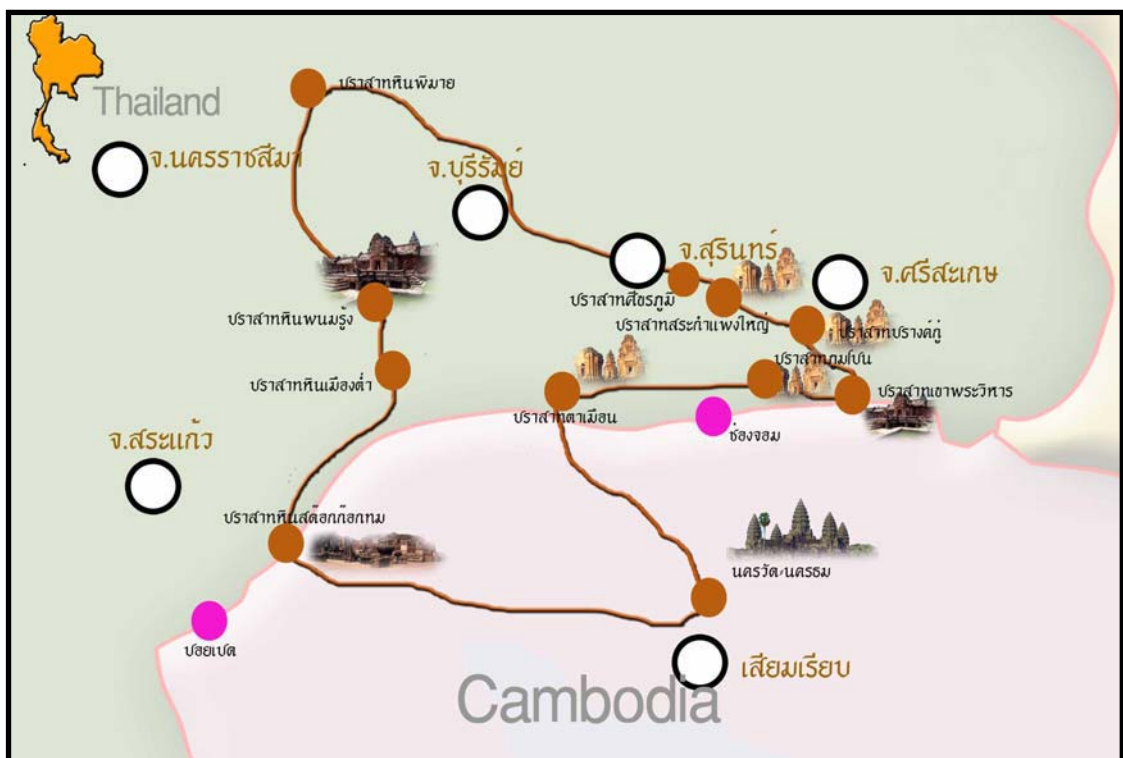
เมืองพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ถึงชุมชนแถบเมืองฝ้าย อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ถึงช่องปราสาทตาเมือน กิ่งอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ไปยังเมืองพระนคร หลวง จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา ระยะทางประมาณ 300 กิโลเมตร

รูปที่ 27 แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวสายสามเหลี่ยมมรกตโลก เส้นที่ 3

4.9.1.2. โปรแกรมท่องเที่ยวสายปราสาทขอมตามยุคสมัยการก่อสร้าง

การเชื่อมเส้นทางท่องเที่ยวปราสาทขอมตามยุคสมัยการก่อสร้าง โดยเริ่มจากยุคแรกสร้างถึงยุคหลัง ในภาคอีสานตอนล่างเข้ากับประเทศเพื่อนบ้าน ตามเส้นทางโบราณสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ประกอบด้วยปราสาทหินที่สำคัญและเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว คือ ปราสาทนครวัดนครธม ประเทศกัมพูชา ปราสาทสต็อกกือกธม อำเภอดอกสูง จังหวัดสระแก้ว ปราสาทเมืองต่ำ ตำบลจระเข้มาก อำเภอประโคนชัย ปราสาทหินพนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอนครราชสีมา พระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทหินพิมาย ตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ปราสาทภูมิโปน ตำบลม อำเภอสังขะ ปราสาทศีขรภูมิ อำเภอศีขรภูมิ ปราสาทตาเมือนธม ปราสาทตาเมือนไต้ปราสาทตาเมือน (ปราสาทบายกริม) ตำบลตาเมียง กิ่งอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ปราสาทคู ตำบลคู อำเภอปราสาท ปราสาท -สระกำแพงใหญ่ ปราสาทสระกำแพงน้อย อำเภออุทุมพรพิสัย ปราสาทหินเขาพระวิหาร อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

รูปที่ 28 แสดงโปรแกรมการท่องเที่ยวสายปราสาทขอมตามยุคสมัยการก่อสร้าง

4.9.1.3. โปรแกรมการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม แบบครอบครัว

(Family Tourism) เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของครอบครัว โดยใช้กิจกรรมการแข่งขันรถแบบแรลลี่ (Rally) ตามเส้นทางการท่องเที่ยวดังนี้

เริ่มต้นจากปราสาทเขาพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทตาเมือน กิ่งอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ถึงด่านช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ผ่านด่านตรวจคนเข้าเมืองกาบเชิง (ช่องจอม) ไปอำเภอสำโรง จังหวัดอุดรธานี เพื่อเที่ยวชมแหล่งมรดกโลกเมืองพระนครหลวง นครวัด นครธม จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา เดินทางกลับตามเส้นทางหมายเลข 5 จังหวัดเสียมเรียบ ไปเมืองศรีโสภณ จังหวัดบันเตียเมียนเจย ผ่านด่านตรวจคนเข้าเมืองอรัญประเทศ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ชมปราสาทสັดักก๊อกทม เดินทางตามทางหลวงหมายเลข 348 ไปปราสาทหนองหงส์ อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ เที่ยวชมปราสาท ปราสาทเขาพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

รูปที่ 29 แสดงโปรแกรมการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม แบบครอบครัวแรลลี่ (Family Rally)

ลักษณะการท่องเที่ยวแบบครอบครัวกำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวคนไทยและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น (คุณชูเกียรติ โภชิต ตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา วันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2550) อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องเสริมด้วยการแข่งขันรถแบบแรลลี่ เนื่องจากว่าคนไทยนิยมใช้รถยนต์ในการเดินทางท่องเที่ยว และในการแข่งขันแบบ

แรลลี่ จะเน้นการขับขี่ปลอดภัย เพราะว่าจะต้องถูกกำหนดด้วยเงื่อนไขความเร็วจะต้องพอดีกับเวลาจึงจะได้คะแนนมาก ซึ่งในแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละจุดเช็คเวลา (Time Control) ตามเส้นทาง และในแต่ละจุดของแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมขอม ก็จะมีกิจกรรมการหาอาร์ชี (Root Check : RC) ซึ่งเป็นเกมส์การเล่นที่ต้องกันหา และช่วยกันจำ เพื่อนำไปหาความหมายในจุดสุดท้าย เป็นเกมส์ที่เน้นความสนุกสนาน และความปลอดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในรถจะเกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และเกิดความผูกพัน ใช้เวลาทั้งหมด 2 คืน 3 วัน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของคนไทยชอบท่องเที่ยวโดยเฉลี่ย 2.73 วัน (สถิตินักท่องเที่ยว ปี 2549 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย www.tat.or.th/state_index.php) จึงน่าจะเป็นไปได้ที่เส้นทางท่องเที่ยวในรูปแบบนี้จะได้รับความนิยมโดยเร็ว และยังสามารถพัฒนาไปยังเส้นทางอื่นๆ ได้อีกด้วย

4.9.1.4. โปรแกรมการท่องเที่ยวเส้นทางสายอารยธรรมขอม แบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและธรรมชาติ (Agro tourism)

เป็นการท่องเที่ยวแบบผสมผสานระหว่างการเยี่ยมชมแหล่งโบราณสถานแล้วยังสามารถเข้าชมชุมชนในบริเวณรอบข้างซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนเกษตรกรรมและพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และยังช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน กลุ่มเป้าหมายในลักษณะนี้จะเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ (Group Niche) ที่สนใจให้เห็นถึงอารยธรรม วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของชนที่พูดภาษาเขมร ภาษาญาย, กวย ภาษาลาว เป็นภาษาสื่อสาร ซึ่งจะมีอยู่ตามชายแดนไทย กัมพูชา ลาว และยังรักษามรดกวัฒนธรรมนิยม ประเพณี วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเน้นไปที่การเกษตรเป็นสำคัญ โดยมีเส้นทางท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

ปราสาทเขาพนมรุ้ง ชมวิถีชีวิตชุมชนบ้านโคกเมืองที่มีอาชีพทำนา หาปลา และปลูกพืช ปราสาทศีขรภูมิ อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ชมปราสาทวัดสระกำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ เที่ยวชมตลาดเย็นจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อดูวิถีชีวิต และพักผ่อนตามอัธยาศัย

ตอนเช้าเข้าปราสาทเขาพระวิหาร แวะดูการปลูกไม้ผล เช่น เงาะ ทุเรียน ในอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผ่านช่องสง่า เพื่อเดินทางเข้าจังหวัดเลียมเรียบ กัมพูชา ถึงเลียมเรียบ ชมการทำนาในเขตบึงทะเลสาบ และหมู่บ้านชาวประมงในบึงทะเลสาบ

ชมปราสาทหินนครวัดและนครธม เดินทางกลับแวะดูชุมชนปาดตาลนำมาทำน้ำตาลปึก ที่จังหวัดเลียมเรียบ ย้อนกลับมาตามเส้นทางโบราณเข้าประเทศไทยที่ด่านช่องจอม ถึงสุรินทร์ ดู

วิถีชีวิตชุมชนเมือง คูเมือง ชมการแสดง และรับประทานอาหารพื้นเมืองสุรินทร์ ดังแผนภาพต่อไป

รูปที่ 30 แสดงโปรแกรมการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมแบบเชิงเกษตร

การเดินทางท่องเที่ยวตามเส้นทางนี้จะเป็นการท่องเที่ยวแบบเน้นชาวต่างชาติกลุ่มเฉพาะ (Group Niche) ซึ่งนอกจากจะได้ดูปราสาทแล้ว ยังได้เรียนรู้ภาษาเขมร และเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนชนบท 4 ลักษณะคือ วิถีชีวิตการทำนา วิถีชีวิตชาวตลาด วิถีชีวิตชาวทะเลสาบที่ลอยเรือหาปลาอยู่ในน้ำ และวิถีชีวิตชุมชนที่ทำน้ำตาลโตนด จะทำให้เกิดจินตนาการมองเห็นความศิวิไลซ์แห่งอารยธรรมขอมโบราณและความยิ่งใหญ่ได้อย่างชัดเจน และอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ ยังเป็นการกระจายรายได้ ร่วมกิจกรรมชุมชน สร้างสายสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้อีกด้วย

4.10. สรุปวิเคราะห์ผลการศึกษาเส้นทาง

การศึกษาเส้นทางเพื่อจัดทำโปรแกรมเชื่อมการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมในประเทศไทย กัมพูชาและลาว ได้นั้นโดยการวิเคราะห์จากสภาพถนน สำหรับในประเทศไทยทุกสถานที่

ท่องเที่ยวสภาพถนนดีสามารถเดินทางได้ทุกฤดูกาล หากแต่นำเสนอเฉพาะสภาพถนนที่เชื่อมต่อกับประเทศไทย ผ่านช่องทางตรวจคนเข้าเมืองถาวร 4 ด้าน ดังนี้

1. เส้นทางด้านช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ไปยังอำเภอลำโรง จังหวัดอุดรธานี ต่อไปยังจังหวัดบึงเตี้ยเมียนเจย ถึงปราสาทนครวัดนครธม จังหวัดเสียมเรียบ เส้นทางไม่สะดวกเป็นหลุมเป็นบ่อตลอดเส้นทาง โดยเฉพาะจากอำเภอลำโรงไปยังอำเภอกะลัน จังหวัดเสียมเรียบ แม้จะเป็นเส้นทางจากจังหวัดสุรินทร์ไปยังปราสาทนครวัดนครธมที่สั้นที่สุด แต่ก็ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้สามารถใช้ได้ทุกฤดูกาล เรียกว่าถนนจากชายแดนไทยไปยังเมืองเสียมเรียบแหล่งมรดกโลกในประเทศกัมพูชาปัจจุบันจะใช้ได้ดีในฤดูแล้งเท่านั้น ส่วนในฤดูฝนสภาพถนนใช้การได้ไม่ดีนัก

2. เส้นทางด้านช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ตามทางหลวงหมายเลข 67 ไปยังเมืองเสียมเรียบ เป็นถนนลาดยางเฉพาะจากชายแดนช่องสะง่า มาถึงอำเภออัลลองเวง ระยะทาง 18 กิโลเมตร เท่านั้น นอกนั้นก็อยู่ระหว่างก่อสร้างและในฤดูฝนไม่สามารถสัญจรได้

3. เส้นทางด้านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร ไปยังเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศ สปป.ลาว ถนนสภาพดีลาดยางตลอดสาย แต่แคบไม่มีไหล่ถนนจะมีเพียงระยะจากบ้านม่วง เมืองปะทุมพร ต้องข้ามแพขนานยนต์ไปบ้านพะพิน เมืองจำปาสัก และจากบ้านพะพินถึงปราสาทหินวัดพู สภาพถนนลาดยางชำรุดไปบางส่วน แต่สามารถเดินทางได้ตลอดทุกฤดูกาล

4. เส้นทางจากด่านตรวจคนเข้าเมืองอรัญประเทศ บ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ผ่านปอยเปต ไปตามทางหลวงหมายเลข 5 ผ่านเมืองศรีโสภณ อำเภอกะลัน ถึงแหล่งมรดกโลก นครวัดนครธม จังหวัดเสียมเรียบ อยู่ระหว่างการดำเนินการก่อสร้างเป็นระยะๆ การเดินทางในฤดูร้อนจะใช้ได้ดี มีรถแท็กซี่วิ่งรับจ้าง และรถโดยสารประจำทางวิ่งไปมาระหว่างจังหวัดเสียมเรียบ กับอำเภออรัญประเทศ ตลอดเวลา

ทั้ง 4 ช่องทางเชื่อมระหว่างประเทศกำลังอยู่ในการปรับปรุง อีกไม่นานจะทำให้ภูมิภาคแถบนี้มีศักยภาพสูงในการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอม นำไปสู่การจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 3 หน้า 73)

ตารางที่ 3 สรุปโปรแกรมการท่องเที่ยวกลุ่มอีสานใต้และเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน

เส้นทาง	โปรแกรมการท่องเที่ยว	ข้อเสนอแนะ
1. กลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน		
1.1. เส้นทางช่องจอม สุรินทร์	โปรแกรมที่ 1 3 วัน 2 คืน	เหมาะสำหรับครอบครัว
1.2. เส้นทางภูสิงห์ ศรีสะเกษ	โปรแกรมที่ 2 3 วัน 2 คืน	เหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
1.3. เส้นทางช่องเม็ก สิรินคร	โปรแกรมที่ 3 4 วัน 3 คืน	เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป
1.4. เส้นทางบ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศ	โปรแกรมที่ 4 3 วัน 2 คืน	เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป
	โปรแกรมที่ 5 3 วัน 2 คืน	เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ
	โปรแกรมที่ 6 3 วัน 2 คืน	เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวมีฐานะและ สูงอายุ
2. กลุ่มจังหวัดอีสานใต้		
2.1 กรุงเทพฯ – สระแก้ว	โปรแกรมที่ 1 2 วัน 1 คืน	เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาน้อย
2.2 กรุงเทพฯ – บุรีรัมย์	โปรแกรมที่ 2 2 วัน 1 คืน	และการจัดทัศนศึกษาให้กับนักเรียน
2.3 กรุงเทพฯ – สุรินทร์	โปรแกรมที่ 3 2 วัน 1 คืน	นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปในวันหยุด
2.4 กรุงเทพฯ – อุบลราชธานี	โปรแกรมที่ 4 3 วัน 2 คืน	เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป
2.5 กรุงเทพฯ – บุรีรัมย์	โปรแกรมที่ 5 4 วัน 3 คืน	เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลามาก
2.6 กรุงเทพฯ – สุรินทร์	โปรแกรมที่ 6 4 วัน 3 คืน	มีความสนใจในการศึกษาและทัศนด้าน
2.7 กรุงเทพฯ – บุรีรัมย์	โปรแกรมที่ 7 4 วัน 3 คืน	อารยธรรมและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่
2.8. กรุงเทพฯ- อุบลราชธานี	โปรแกรมที่ 8 4 วัน 3 คืน	อีสานใต้

กล่าวโดยสรุปเมื่อผู้วิจัยทำการสำรวจเส้นทางนำมาจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวและเชิญผู้เชี่ยวชาญนักวิชาการตลอดจนผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เข้าร่วมประชุมวิพากษ์โปรแกรมการท่องเที่ยวและให้ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานใต้ให้เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2550 ได้ข้อข้อเสนอแนะเส้นทางท่องเที่ยวที่ดีไว้ 4 รูปแบบ คือ เส้นทางการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมสามเหลี่ยมมรกตโลก เส้นทางท่องเที่ยวเส้นทางปราสาทขอม เส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมแบบครอบครัว เส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เกษตรและธรรมชาติ และสามารถจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้

จำนวน 8 โปรแกรม และโปรแกรมเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน 4 เส้นทาง 6 โปรแกรม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.10.1. โปรแกรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

เมื่อผู้วิจัยทำการสำรวจเส้นทางเพื่อนำมาจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เข้าร่วมประชุมวิพากษ์โปรแกรมการท่องเที่ยวและให้ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานใต้ให้เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2550 พบว่า ได้ข้อข้อเสนอแนะเส้นทางท่องเที่ยวที่ดีไว้ 4 รูปแบบ คือ เส้นทางการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมสามเหลี่ยมมรกตโลก เส้นทางท่องเที่ยวสายปราสาทขอมตามยุคสมัยการก่อสร้าง เส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมแบบครบวงจร เส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมเชิงเกษตรและธรรมชาติ และสามารถจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านผ่าน 4 ช่องด่านและโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบเดินทางอากาศอีก 2 โปรแกรม รวมเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างประเทศ และโปรแกรมการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมภายในประเทศ แถบกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ ดังรายการต่อไปนี้

4.10.1.1 โปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมกับประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบด้วย 6 โปรแกรม ดังนี้

1) โปรแกรมผ่านด่านช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

เหมาะสำหรับเส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม แบบครบวงจร ใช้เวลา 3 วัน 2 คืน มีรายการท่องเที่ยวดังนี้

วันที่แรกของการเดินทาง

เวลา 07.00 น. ปราสาทเขาพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

เวลา 09.00 น. ถึงปราสาทตาเมือน กิ่งอำเภอนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

ค้นหา RC ที่ 1

เวลา 12.00 น. ถึงด่านช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ รับประทานอาหารเที่ยง

เวลา 14.00 น. ถึงอำเภอสำโรง จังหวัด อุดรธานี ประเทศกัมพูชา

เวลา 17.00 น. จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา (รับประทานอาหารเย็นและพักแรม)

วันที่สองของการเดินทาง

เวลา 06.00 น. ถึงปราสาทนครวัด และนครธม ค้นหา RC ที่ 2

เวลา 12.00 น. รับประทานอาหารเที่ยงที่เสียมเรียบ

เวลา 15.00 น. ถึงเมืองศรีโสภณ จังหวัดบันเตียเมือนเจด

เวลา 17.00 น. ตลาดโรงเกลือ ค้นหา RC ที่ 3 (รับประทานอาหารเย็น และพักผ่อน)

วันที่สามของการเดินทาง

เวลา 07.00 น. ออกเดินทาง

เวลา 09.00 น. ถึงปราสาทสต็อกก๊อกธม ค้นหา RC ที่ 4

เวลา 12.00 น. ถึงช่องตะโก

เวลา 12.30 น. ถึงปราสาทหนองหงส์ อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์
ค้นหา RC ที่ 5 และ 13.00 น. รับประทานอาหารเที่ยงที่
เขื่อนลำนางรอง

เวลา 15.30 น. ถึงปราสาทเขาพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัด
บุรีรัมย์ ค้นหา RC ที่ 6

เวลา 17.00 เช็กเวลาสุดท้ายที่ทำการอุทยาน - 20.00 น. กิจกรรมกลุ่ม
งานเลี้ยง งานแสดง และมอบรางวัล

2) โปรแกรมผ่านด่านช่องสะงำ อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวเส้นทางสายอารยธรรมขอม ที่เหมาะกับการท่องเที่ยวแบบเชิง
เกษตรและธรรมชาติ (Agro tourism) ใช้เวลา 3 วัน 2 คืน รายการท่องเที่ยวมีดังนี้

วันที่แรกของการเดินทาง

เวลา 07.00 น. ชมปราสาทเขาพนมรุ้ง

เวลา 09.00 น. ชมวิถีชีวิตชุมชนบ้านโคกเมืองที่มีอาชีพทำนาหาปลาปลูกพืช

เวลา 12.00 น. รับประทานอาหารเที่ยงที่ อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ และ
ชมปราสาทศีขรภูมิ

เวลา 14.00 น. ชมปราสาทวัดสระกำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพรพิสัย
จังหวัดศรีสะเกษ

เวลา 16.00 น. ทักทายตลาดเย็นจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อดูวิถีชีวิตและพักผ่อน

วันที่สองของการเดินทาง

เวลา 07.00 น. ชมปราสาทเขาพระวิหาร

เวลา 11.00 น. ชมการปลูกไม้ผล เช่น เงาะ ทุเรียน ในอำเภอกันทรลักษณ์
จังหวัดศรีสะเกษ

เวลา 13.00 น. ผ่านช่องสง่า เพื่อเดินทางเข้าจังหวัดเสียมเรียบ กัมพูชา

เวลา 15.00 น. ถึงเสียมเรียบ ชมการทำนาในเขตทะเลสาบ และหมู่บ้าน
ชาวประมงในทะเลสาบ

เวลา 18.00 น. พักผ่อน

วันที่สามของการเดินทาง

เวลา 06.00 น. เข้าชมนครวัดและนครธม

เวลา 12.00 น. เดินทางกลับแวะดูชุมชนปาดตาล เพื่อทำน้ำตาลปึก ใน
จังหวัดเสียมเรียบ และถึงช่องจอมเวลา

เวลา 17.00 น. จังหวัดสุรินทร์

เวลา 18.00 น. ถึงสุรินทร์ ดูวิถีชีวิตชุมชนเมือง คูเมือง

เวลา 19.00 น. ชมการแสดง และรับประทานอาหารพื้นเมืองสุรินทร์

3) โปรแกรมผ่านด่านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

รายการนี้เหมาะกับการท่องเที่ยวแบบเกษตรและธรรมชาติ เพื่อจากจะได้ชมความงาม
ของโบราณสถานแล้ว ยังจะได้สัมผัสกับความงามของทรัพยากรธรรมชาติ ใช้เวลา 4 วัน 3 คืน
ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วันที่แรกของการเดินทาง

เวลา 07.00 น. เดินทางจากอุบลราชธานี

เวลา 09.00 น. ถึงด่านช่องเม็ก

เวลา 12.00 น. ชมในแองการาแห่งเอเชีย น้ำตกคอนพะเพ็ง รับประทานอาหาร
อาหารเที่ยง

เวลา 17.00 น. ถึงพักที่เมืองปากเซ

วันที่สองของการเดินทาง

เวลา 07.00 น. ออกจากปากเซ

เวลา 09.00 น. ถึงปราสาทหินวัดภูและกลุ่มปราสาท โรงเทาเตา

เวลา 15.00 น. ผ่านด่านช่องเม็ก

เวลา 19.00 น. พักที่จังหวัดศรีสะเกษ

วันที่สามของการเดินทาง

เวลา 07.00 น. ออกจากจังหวัดศรีสะเกษ ชมปราสาทหินเขาพระวิหาร

เวลา 12.00 น. ชมปราสาทหินภูมิโปน ปราสาทยายเหงา จังหวัดสุรินทร์

เวลา 16.00 น. แวะพักที่จังหวัดสุรินทร์

วันที่สี่ของการเดินทาง

เวลา 07.00 น. ออกจากสุรินทร์แวะชมปราสาทบ้านพลวง

เวลา 11.00 น. ชมด้านตรวจนเข้าเมืองช่องจอมและกลุ่มปราสาทตาเมือน

เวลา 14.00 น. ชมปราสาทเมืองต่ำ

เวลา 16.00 น. ชมปราสาทหินเขาพนมรุ้ง

4) โปรแกรมด้านอรัญประเทศ อำเภออรัญประเทศ

เหมาะสำหรับการจัดท่องเที่ยวแบบแรลลี่ ใช้เวลา 3 วัน 2 คืน ดังรายการต่อไปนี้

วันที่แรกของการเดินทาง

05.00 น. รับจากกรุงเทพฯเดินทางสู่อรัญประเทศ

07.30 น. ถึงอรัญประเทศ รอด่านเปิด

09.00 น. ข้ามแดนปอยเปต ผ่านการตรวจคนเข้าเมือง พบกับไกด์ชาวกำพูชา (พูดไทย) แล้งเดินทางด้วยรถปรับอากาศ (บัส, เก๋ง, รถตู้)

15.30 น. เดินทางถึงเสียมเรียบ เข้าพักที่โรงแรม

16.30 น. ชมพระอาทิตย์อัสดงจากยอดเขาพนมบาเค็ง

19.00 น. รับประทานอาหารค่ำที่ภัตตาคารเจ้าพระยาพร้อมชมนาฏศิลป์เขมร เช่น รำอัปสร

วันที่สองของการเดินทาง

07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่โรงแรม

08.00 น. เดินทางเข้าเมืองพระนคร ชมประตูเมืองนครมณฑิได้ ปราสาทบายอน ลานช้างและลานพระเจ้าชัยวรมัน

10.00 น. เดินทางชมปราสาทสีชมพูบันทายศรีรัตนชาติแห่งราชอาณาจักรเขมรโบราณ

12.00 น. อาหารกลางวันภัตตาคารโตนเลซาบ

14.00 น. ชมปราสาทนครวัด หนึ่งในสิ่งมหัศจรรย์ของโลก

19.00 น. อาหารค่ำในภัตตาคาร

วันที่สามของการเดินทาง

- 06.30 น. รับประทานอาหารเช้าที่โรงแรม
- 07.30 น. ล่องเรือชมตึนเลซาบ (ทะเลสาบเขมร)
- 09.00 น. กลับเข้าเมืองซื้อของที่ระลึกที่ตลาดซาจ๊ะ
- 10.00 น. เดินทางทางลุ่มปอยเปต อาหารกลางวันที่พักตาดคาร
- 15.00 น. ไกด์ซาพาเข้าด่านตรวจคนเข้าเมือง ตรวจหนังสือเดินทางออก
จากกัมพูชาเดินทางกลับสู่กรุงเทพฯ

5) โปรแกรมเส้นทางผสมสายการบิน ใช้เวลา 3 วัน 2 คืน เริ่มจาก
กรุงเทพฯ ส่งสนามบินเสียมเรียบ (ไปรถ – กลับเครื่องบิน)

วันที่แรกของการเดินทาง

- 05.00 น. รับจากกรุงเทพฯเดินทางสู่รัฐประเทศ
- 07.30 น. ถึงรัฐประเทศ รอด่านเปิด
- 09.00 น. ข้ามแดนปอยเปต ผ่านการตรวจคนเข้าเมือง
- 15.30 น. เดินทางถึงเสียมเรียบ เข้าพักที่โรงแรม
- 16.30 น. ชมพระอาทิตย์อัสดงจากยอดเขาพนมบาเค็ง
- 19.00 น. รับประทานอาหารค่ำที่ภัตตาคารเจ้าพระยาพร้อมชมนาฏศิลป์เขมร
เช่น รำอัปสร

วันที่สองของการเดินทาง

- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่โรงแรม
- 08.00 น. เดินทางเข้าเมืองพระนคร ชมประตูเมืองนครมณฑลใต้ ปราสาทบายอน
ลานช้างและลานพระเจ้าขี้น
- 10.00 น. เดินทางชมปราสาทสีชมพูบันทายศรี-รัตนชาติแห่งราชอาณาจักรเขมร
โบราณ
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวันที่พักตาดคารตึนเลซาบ
- 14.00 น. ชมปราสาทตาพรหมหรือราชวิหาร ท่ามกลางบรรยากาศลึกลับด้วย
ด้วยรากไม้ที่พันเกี่ยวปราสาททั้งหลัง
- 15.00 น. ชมปราสาทบันทายคดีและสระสง
- 18.00 น. รับประทานอาหารค่ำในภัตตาคาร

วันที่สามของการเดินทาง

- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่โรงแรม
- 08.30 น. เดินทางทางไปตำบลเวียงหืองเมืองหิรัลย์ อติตราชาธานีก่อน
เมืองพระนคร ชมปราสาทพระโค โลเลียบ และพนมบากอง
- 11.30 น. กลับเข้าเมืองซื้อของที่ระลึกที่ตลาดชาจี
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวันภัตตาคารติวนเลซาบ
- 13.30 น. ชมปราสาทนครวัด หนึ่งในสิ่งมหัศจรรย์ของโลก
- 17.00 น. เดินทางสู่สนามบินเสียบเรียบ เดินทางกลับกรุงเทพฯ ด้วยเครื่องบิน

6) โปรแกรมการท่องเที่ยวแบบอากาศ ใช้เวลา 3 วัน 2 คืน

วันที่แรกของการเดินทาง

- 06.00 น. พร้อมกันที่สนามบินสุวรรณภูมิ ขาออก อาคารระหว่างประเทศ
ออกเดินทางสู่เสียบเรียบด้วยเครื่องบิน
- 09.00 น. ถึงสนามบินเสียบเรียบ
- 09.45 น. เดินทางเข้าเมืองพระนคร ชมประตูเมืองนครมทางทิศใต้ ปราสาท
บายอน ลานช้าง และลานพระเจ้าขี้อ้วน
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวันภัตตาคารติวนเลซาบ
- 14.00 น. ชมปราสาทแม่บุญตะวันออก ปราสาทแปรรูป และปราสาทตาพรหม
- 18.00 น. ชมพระอาทิตย์อัสดงจากยอดเขาพนมบาเค็ง
- 19.30 น. รับประทานอาหารค่ำที่ภัตตาคารเจ้าพระยาพร้อมชมนาฏศิลป์เขมร
เช่น รำอัปสร

วันที่สองของการเดินทาง

- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่โรงแรม
- 08.00 น. เดินทางไปชมปราสาทสีชมพูบันทายศรี – รัตนชาติแห่งราชอาณาจักร
เขมรโบราณ
- 10.00 น. เดินทางสู่ลัทธิบาลสะเปียน ชมความอัศจรรย์ของสลักรูปนาค
และภาพแกะสลักรูปนารายณ์บรรทมสินธุ์กลางน้ำ
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวันเป็นข้าวกล่อง (lunch box)
- 14.00 น. ชมปราสาทนครวัด นครม หนึ่งในสิ่งมหัศจรรย์ของโลก
- 18.00 น. รับประทานอาหารค่ำในภัตตาคาร

วันที่สามของการเดินทาง

- 08.00 น. รับประทานอาหารเช้าที่โรงแรม
- 09.00 น. ชมปราสาทนาคพันและปราสาทพระขรรค์
- 11.30 น. รับประทานอาหารกลางวันภัตตาคารตวันเลซาบ
- 14.30 น. ล่องเรือชมตวันเลซาบ (ทะเลสาบเขมร)
- 15.00 น. ชมปราสาทบันทายศรีและสระสรง
- 16.00 น. กลับเข้าเมืองซื้อของที่ระลึกที่ตลาดซาจ๊ะ
- 17.00 น. เดินทางสู่สนามบินเสียบเรียบ เดินทางกลับกรุงเทพฯ ด้วยเครื่องบิน

4.10.1.2 โปรแกรมการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมภายในประเทศแถบ กลุ่มจังหวัดอีสานใต้

เป็นการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบผสมผสานทั้งอารยธรรมขอมและแหล่งท่องเที่ยวแบบข้างเคียงตามเส้นทาง โดยทุกโปรแกรมจะเริ่มจากกรุงเทพฯ เพราะเป็นจุดศูนย์กลางของประเทศ ประกอบด้วย 8 โปรแกรม ดังต่อไปนี้

1) โปรแกรมนครบุรีศรีแก้ว เริ่มต้นจากกรุงเทพฯ – ปราจีนบุรี – สระแก้ว - นครนายก ใช้เวลา 2 วัน 1 คืน

วันแรกของการเดินทาง

- 07.00 น. ออกเดินทางจากกรุงเทพฯ ตามเส้นทางหลวงหมายเลข 304
- 08.00 น. ถึงจังหวัดฉะเชิงเทรา นมัสการหลวงพ่อโสธร ณ วัดโสธรวราราม
วรวิหาร
- 08.30 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 319 ผ่าน อำเภอบางเค็ม
อำเภอนมสรวง
- 09.30 น. ถึง อำเภอดอนสัก จังหวัดปราจีนบุรี ชมโบราณสถานสระมรกต ชม
อาคารนิทรรศการ “ศรีมโหสถ” ชมเมืองโบราณศรีมโหสถ (สระแก้ว,
ภูเขาทอง , คูเมือง ฯลฯ)
- 11.20 น. ถึงจังหวัดปราจีนบุรี ชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรี
- 12.30 น. ออกจากพิพิธภัณฑสถานฯ รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 33
- 15.30 น. ถึงอำเภอรัญประเทศ ชมปราสาทเขาน้อยสี่ชมพู
- 16.30 น. ชมปราสาทศักดิ์สิทธิ์ อำเภอดอนสัก จังหวัดสระแก้ว

16.30 น. เข้าที่พักอำเภออุบลราชธานี

วันที่สองของการเดินทาง

07.00 น. รับประทานอาหารเช้า

08.00 น. ออกเดินทางแวะชมสินค้าที่ตลาดโรงเกลือ

09.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 33

12.00 น. ถึงจังหวัดนครนายก รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 น. ออกเดินทาง แวะพักผ่อนที่วังตะไคร้

15.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 305

18.00 น. ถึงกรุงเทพฯ

2) โปรแกรมนครบุรี เริ่มต้นจากกรุงเทพฯ - นครราชสีมา - บุรีรัมย์ ใช้เวลา

2 วัน 1 คืน ดังนี้

วันแรกของการเดินทาง

07.00 น. ออกเดินทางจากกรุงเทพฯ พร้อมรับประทานอาหารเช้านรถ

09.30 น. ถึงอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี แวะซื้อผลิตภัณฑ์จากร้านค้า
ฟาร์มโคนม ไทย - เดนมาร์ก

10.00 น. ออกเดินทาง

12.00 น. ถึงจังหวัดนครราชสีมา รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 น. ออกเดินทาง

13.15 น. ถึงปราสาทหินพนมวัน

15.00 น. ถึงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย ชมพิพิธภัณฑสถานและปราสาทหินพิมาย

17.40 น. ถึงนครราชสีมา เข้าที่พัก

18.00 น. รับประทานอาหารเย็น

วันที่สองของการเดินทาง

07.00 น. รับประทานอาหารเช้า

08.00 น. ออกเดินทาง

08.15 น. ถึงวัดศาลาลอย ชมพระอุโบสถ

08.45 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 224 สู่บ้านด่านเกวียน อำเภอ
โชคชัย

09.00 น. ถึงบ้านด่านเกวียน ชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ดินเผา

- 10.00 น. ออกเดินทาง
- 10.20 น. ถึงโบราณสถานปราสาทพิบูล
- 11.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 24
- 12.30 น. ถึงอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.30 น. ออกเดินทางไปยังปราสาทหินพนมรุ้ง
- 15.00 น. ออกเดินทางไปยังปราสาทหินเมืองต่ำชมปราสาทเมืองต่ำและภูมิทัศน์
- 16.00 น. ออกเดินทาง
- 19.00 น. ถึงมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี รับประทานอาหารเย็น
- 20.00 น. ออกเดินทางกลับกรุงเทพฯ

3) โปรแกรมสุรินทร์ เริ่มต้นจากกรุงเทพฯ – สุรินทร์ - บุรีรัมย์ ใช้เวลา 2 วัน 1 คืน ดังนี้

วันแรกของการเดินทาง

- 06.00 น. ออกเดินทางจากกรุงเทพฯ พร้อมรับประทานอาหารเช้านคร
- เดินทางตามทางหลวงหมายเลข 1, 2, 226 ผ่าน อำเภอจักราช
อำเภอห้วยแถลง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดนครราชสีมา
อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
- 12.00 น. ถึงจังหวัดสุรินทร์ รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 226
- 13.30 น. ถึงปราสาทศีขรภูมิ อำเภอศีขรภูมิ
- 14.15 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 214
- 15.00 น. ถึงบ้านท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ ชมและเลือกซื้อลูกปะเก้อม
(เครื่องเงิน) และผ้าไหมเป็นของที่ระลึก
- 16.00 น. ออกเดินทาง
- 16.30 น. ถึงจังหวัดสุรินทร์ เข้าที่พัก
- 18.00 น. รับประทานอาหารเย็นพร้อมชมการแสดงพื้นเมืองจากกลุ่มวัฒนธรรม
บ้านดงมัน

วันที่สองของการเดินทาง

- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 07.45 น. ออกเดินทางตามทางหลวง หมายเลข 24

- 08.30 น. ถึงปราสาทบ้านพลวง อำเภอปราสาท
- 09.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวง หมายเลข 24
- 09.45 น. ถึงปราสาทเมืองต่ำ อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ชมปราสาทเมืองต่ำและภูมิทัศน์บ้านโคกเมือง
- 11.00 น. ออกเดินทางไปชมอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง
- 12.30 น. ออกเดินทาง
- 12.45 น. ถึงบ้านด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ดินเผา
- 16.00 น. ออกเดินทางกลับกรุงเทพฯ

4) โปรแกรมศรีอุบล เริ่มต้นจากกรุงเทพฯ – ศรีสะเกษ – อุบลราชธานี ใช้เวลา 3 วัน 2 คืน ดังนี้

วันแรกของการเดินทาง

- 06.00 น. ออกเดินทางจากกรุงเทพฯ รับประทานอาหารเช้านรถ ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1, 2, 226 ผ่าน อำเภอจักราช อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา อำเภอลำปลายมาศ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
- 12.00 น. ถึงจังหวัดสุรินทร์ รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 226 ผ่านอำเภอศีขรภูมิ อำเภอสำโรงทาบ อำเภอห้วยทับทัน
- 14.00 น. ชมปราสาทสระกำแพงใหญ่
- 15.00 น. ชมปราสาทสระกำแพงน้อย
- 15.40 น. ออกเดินทางเข้าจังหวัดศรีสะเกษ
- 16.00 น. เข้าพัก
- 18.00 น. รับประทานอาหารเย็น

วันที่สองของการเดินทาง

- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 08.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 221 ผ่านอำเภอกันทรลักษ์
- 09.30 น. ถึงปราสาทเขาพระวิหาร
- 11.30 น. ชมทัศนียภาพบริเวณมออีแดง พร้อมรับประทานอาหารกลางวัน

- 13.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 221,2178 ผ่านอำเภอ
กันทรลักษ์ อำเภอวารินชำราบ
- 14.30 น. ถึงจังหวัดอุบลราชธานี ชมวัดสุปัฏนาราม พิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติอุบลราชธานี และ ชมพุทธคยาจำลอง วัดหนองบัว
- 17.30 น. เข้าที่พักในจังหวัดอุบลราชธานี
- 18.00 น. รับประทานอาหารเย็น
- วันที่สามของการเดินทาง
- 06.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 07.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 2178, 24 ผ่านอำเภอ
วารินชำราบ อำเภอกันทรลักษ์ อำเภอสังขะ อำเภอปราสาท
อำเภอประโคนชัย อำเภอนางรอง อำเภอหนองกี่ อำเภอโชคชัย
- 12.00 น. ถึงจังหวัดนครราชสีมา รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. ออกเดินทาง
- 14.30 น. ถึงอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี แวะซื้อผลิตภัณฑ์จากร้าน
ฟาร์มโคนมไทย – เดนมาร์ก
- 17.00 น. ถึงกรุงเทพฯ ฯ

5) โปรแกรมราชสีมามุริรินทร์ เริ่มต้นจากกรุงเทพฯ – นครราชสีมา –
บุรีรัมย์ - สุรินทร์ ใช้เวลา 4 วัน 3 คืน ดังนี้

วันแรกของการเดินทาง

- 07.00 น. ออกเดินทางจากกรุงเทพฯ รับประทานอาหารเช้าบนรถ
- 10.00 น. ถึงลำตะคอง ชมทัศนียภาพ
- 10.30 น. ออกเดินทาง
- 11.30 น. ถึงจังหวัดนครราชสีมา สักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. ออกเดินทาง
- 14.00 น. ถึงพิพิธภัณฑ์และอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย
- 16.30 น. ออกเดินทาง
- 17.30 น. ถึงปราสาทหินพนมวัน
- 18.30 น. ออกเดินทางเข้าที่พักใน จังหวัดนครราชสีมา

19.00 น. รับประทานอาหารเย็น

วันที่สองของการเดินทาง

07.00 น. รับประทานอาหารเช้า

08.00 น. ออกเดินทาง ชมวัดศาลาลอย

09.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 224

09.20 น. ถึงบ้านด่านเกวียน อำเภอโชคชัย ชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์
ดินเผา

10.00 น. ถึงด่านเกวียนทางตามทางหลวงหมายเลข 222 ผ่าน อำเภอจักรา
อำเภอห้วยแถลง อำเภอลำปลายมาศ

12.00 น. ถึงจังหวัดบุรีรัมย์ รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 226 , 214, ผ่านอำเภอกระสัง
จังหวัดบุรีรัมย์ และเข้าจังหวัดสุรินทร์

14.30 น. ถึงบ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ชมและเลือกซื้อผ้าไหม
และลูกประเคียม (เครื่องเงิน) เป็นของที่ระลึก

15.30 น. ออกเดินทาง

16.00 น. เข้าที่พักในจังหวัดสุรินทร์

18.00 น. รับประทานอาหารเย็นชมการแสดงพื้นเมืองจากวัฒนธรรมดงมัน

วันที่สามของการเดินทาง

07.00 น. รับประทานอาหารเช้า

08.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 214, 24

09.30 น. ชมปราสาทเมืองต่ำและอุทยานชีบ้านโคกเมือง

11.00 น. ออกเดินทางไปชมอุทยานประวัติศาสตร์เขาพนมรุ้ง

12.00 น. ออกเดินทางเข้าอำเภอนางรอง รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 348

14.30 น. ถึงเขื่อนลำนางรอง ชมปราสาทหนองหงส์

15.00 น. ออกเดินทางไปชมปราสาทโคกจั่ว อำเภอปะคำ

15.30 น. ออกเดินทางออกจากปราสาทโคกจั่วเข้าที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์

17.00 น. ถึงที่พักจังหวัดบุรีรัมย์

18.00 น. รับประทานอาหารเย็น

วันที่สี่ของการเดินทาง

- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 08.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 226 ผ่านอำเภอลำปลายมาศ
อำเภอห้วยแถลง อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา
- 11.30 น. ถึงอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี รับประทานอาหารกลางวัน
เลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์จากร้านค้าฟาร์มโคนมไทย – เดนมาร์ก
- 13.00 น. ออกเดินทางกลับกรุงเทพฯ

6) โปรแกรมนครบุรีรินทร์ เริ่มต้นจาก กรุงเทพฯ – นครราชสีมา – บุรีรัมย์ – สุรินทร์ ใช้เวลา 4 วัน 3 คืน ดังนี้

วันแรกของการเดินทาง

- 07.00 น. ออกเดินทางจากกรุงเทพฯ รับประทานอาหารเช้านบร
- 11.00 น. ถึงจังหวัดนครราชสีมา รับประทานอาหารกลางวัน
สักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
- 13.00 น. ชมวัดศาลาลอย
- 14.00 น. ออกเดินทาง
- 14.10 น. ถึงปราสาทพะโค อำเภอโขงเจียม
- 15.15 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 24 , 348
- 16.45 น. ถึงปราสาทโคกจั่ว อำเภอปะคำ
- 17.15 น. ออกเดินทางเข้าจังหวัดบุรีรัมย์
- 18.20 น. ถึงจังหวัดบุรีรัมย์ เข้าที่พัก
- 19.00 น. รับประทานอาหารเย็น

วันที่สองของการเดินทาง

- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 08.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 218
- 09.00 น. ถึงอุทยานประวัติศาสตร์เขาพนมรุ้ง
- 10.30 น. ออกเดินทางชมปราสาทเมืองต่ำและภูเขาน้ำร้อนบ้านโคกเมือง
- 11.30 น. ออกเดินทางไปอำเภอประโคนชัย รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.30 น. ออกเดินทาง
- 14.00 น. ถึงปราสาทบ้านพลวง จังหวัดสุรินทร์

- 14.45 น. ออกเดินทาง
- 15.30 น. ถึงปราสาทศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
- 16.30 น. ออกเดินทางเข้าจังหวัดสุรินทร์
- 17.00 น. ถึงจังหวัดสุรินทร์ เข้าที่พัก
- 18.00 น. รับประทานอาหารเย็นพร้อมชมการแสดงพื้นเมืองจาก
กลุ่มวัฒนธรรมบ้านดงมัน
- วันที่สามของการเดินทาง
- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 08.00 น. ออกเดินทาง
- 08.30 น. ถึงบ้านท่าสว่าง ชมและเลือกซื้อผ้าไหมและลูกประเก็อมเงิน
เป็นของที่ระลึก
- 09.35 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 214, 226, 2161, 206
ผ่านจังหวัดสุรินทร์ อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอลำ
ปลายมาศ อำเภอห้วยแถลง อำเภอพิมาย
- 12.00 น. ถึงอำเภอพิมาย รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. ชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย
- 15.30 น. ออกเดินทางไปชมอุทยานไทรงาม
- 17.00 น. ออกเดินทางเข้า จังหวัดนครราชสีมา
- 18.00 น. ถึงจังหวัดนครราชสีมา เข้าที่พัก รับประทานอาหารเย็น
- วันที่สี่ของการเดินทาง
- 08.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 09.00 น. ออกเดินทาง แวะสักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
- 09.30 น. ถึงบ้านด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ชมและ
เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ดินเผาของที่ระลึก
- 10.00 น. ออกเดินทาง
- 12.00 น. ถึงอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี รับประทานอาหารกลางวัน
เลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากร้านค้าฟาร์มโคนมไทย – เดนมาร์ก
- 13.30 น. ออกเดินทางกลับกรุงเทพฯ

7) **โปรแกรมบุรีสีแก้ว** เริ่มต้นจาก กรุงเทพฯ – ปราจีนบุรี – สระแก้ว -
บุรีรัมย์ – นครราชสีมา ใช้เวลา 4 วัน 3 คืน ดังนี้

วันแรกของการเดินทาง

- 07.00 น. ออกเดินทางจากกรุงเทพฯ พร้อมรับประทานอาหารบนรถ
- 08.00 น. ถึงจังหวัดฉะเชิงเทรา แวะนมัสการหลวงพ่อโสธร
ณ วัดโสธรวรารามวรวิหาร
- 08.30 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 319 ผ่านอำเภอบางเค佬
อำเภอนมสารคาม อำเภอดุสิต
- 09.30 น. ถึงโบราณสถานสระมรกต ชมรอยพุทธบาทคู่ อาคารศรีมโหสถ
เมืองโบราณศรีมโหสถ
- 11.40 น. ออกเดินทาง
- 12.00 น. ถึงจังหวัดปราจีนบุรี รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. ชมพิพิธภัณฑ์แห่งชาติปราจีนบุรี
- 14.00 น. ออกเดินทาง แวะชมสวนไม้และสวนผลไม้ของจังหวัดปราจีนบุรี
- 15.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 33
- 15.30 น. ถึงจังหวัดนครนายก เยี่ยมชมกิจกรรมของโรงเรียนนาย
ร้อยจปร.
- 16.30 น. ออกเดินทาง (หรือเข้าพักที่โรงเรียนนายร้อย จปร.)
- 17.00 น. ถึงจังหวัดปราจีนบุรี เข้าที่พัก
- 18.00 น. รับประทานอาหารเช้า

วันที่สองของการเดินทาง

- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 08.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 33
- 09.00 น. ถึงอำเภอบางขันตคาม ชมหมู่บ้านหัตถกรรมไม้ไผ่
- 09.45 น. ออกเดินทางผ่าน อำเภอบึงนารางบุรี อำเภอสระแก้ว อำเภอ
วัฒนานคร
- 12.00 น. ถึงอำเภอรัญประเทศ รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. เดินทางเข้าชมปราสาทเขาน้อย ปราสาทศักดิ์ก๊กกรม

- 14.00 น. ออกเดินทางชมและเลือกซื้อสินค้าจากการค้าชายแดนคลองลึก
ปอยเปต
- 16.00 น. เข้าที่พักอำเภออุทุมพรพิสัย
- 18.00 น. รับประทานอาหารเย็น
- วันที่สามของการเดินทาง
- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 08.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 348 ผ่านอำเภอ
ตาพระยา
- 09.00 น. ถึงเขื่อนลำนางรอง ชมปราสาทหนองหงส์และทัศนียภาพของ
ลำนางรอง
- 11.30 น. ออกเดินทาง
- 12.00 น. ถึงอำเภอนางรอง รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. ออกเดินทาง ชมอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง
- 14.30 น. ออกเดินทางชมปราสาทเมืองต่ำและภูเขาศิวะเขมาขอมเมือง
บุรีรัมย์
- 16.00 น. ออกเดินทางเข้าจังหวัดบุรีรัมย์
- 17.00 น. ถึงจังหวัดบุรีรัมย์ เข้าที่พัก
- 18.00 น. รับประทานอาหารเย็น
- วันที่สี่ของการเดินทาง
- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 08.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 226 ผ่าน
อำเภอลำปลายมาศ อำเภอห้วยแถลง อำเภอจักราช
- 10.15 น. ถึงบ้านด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ชมและ
เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ดินเผาของที่ระลึก
- 11.00 น. ออกเดินทาง
- 11.15 น. ถึงวัดศาลาลอย
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน จังหวัดนครราชสีมา
- 13.00 น. ออกเดินทาง
- 15.00 น. ถึงอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี รับประทานอาหารกลางวัน
เลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากร้านค้าฟาร์มโคนมไทย – เดนมาร์ก

16.00 น. ออกเดินทางกลับกรุงเทพฯ

8. โปรแกรมอีสานใต้ เริ่มต้นจากกรุงเทพฯ – นครราชสีมา – บุรีรัมย์ – สุรินทร์ – ศรีสะเกษ – อุบลราชธานี ใช้เวลา 4 วัน 3 คืน ดังนี้

วันแรกของการเดินทาง

07.00 น. ออกเดินทางจากกรุงเทพฯ รับประทานอาหารเช้าบนรถ

10.00 น. ถึงเขื่อนลำนะคง ชมทัศนียภาพ

10.30 น. ออกเดินทาง

11.30 น. ถึงจังหวัดนครราชสีมา สักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 น. ออกเดินทาง

14.00 น. ถึงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย ชมพิพิธภัณฑสถานและอุทยาน
ประวัติศาสตร์พิมาย

16.30 น. ออกเดินทางเข้าจังหวัดนครราชสีมา

17.30 น. ถึงจังหวัดนครราชสีมา เข้าที่พัก

18.30 น. รับประทานอาหารเย็น

วันที่สองของการเดินทาง

07.00 น. รับประทานอาหารเช้า

08.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 224

08.20 น. ถึงบ้านด่านเกวียน อำเภอโชคชัย ชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์
ดินเผา

09.00 น. ออกเดินทางไปชมปรางค์พะโค

09.45 น. ออกเดินทาง

11.30 น. ถึงอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 น. ออกเดินทางไปชมอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

14.30 น. ออกเดินทางไปชมปราสาทเมืองต่ำและภูเขาน้ำร้อนบ้านโคกเมือง

16.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 24 , 214

17.30 น. ถึงจังหวัดสุรินทร์ เข้าที่พัก

18.00 น. รับประทานอาหารเย็นพร้อมชมการแสดงพื้นเมืองจากกลุ่ม
วัฒนธรรมบ้านดงมัน

วันที่สามของการเดินทาง

- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 08.00 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 214
- 08.20 น. ถึงบ้านเขวาสินรินทร์ ชมและเลือกซื้อผ้าไหมและลูกปะเก้อม
(เครื่องเงิน) เป็นของที่ระลึก
- 09.30 น. ออกเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 214, 226 ผ่านอำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ อำเภอสี่ขภูมิ
- 10.15 น. ถึงปราสาทสี่ขภูมิ
- 11.00 น. ออกเดินทาง
- 12.00 น. ถึงจังหวัดศรีสะเกษ รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. ออกเดินทางไปชมปราสาทสระกำแพงใหญ่
- 14.30 น. ออกเดินทางไปชมศูนย์หัตถกรรมผ้าไหม กิ่งอำเภอบึงบูรพ์
- 15.30 น. ออกเดินทาง
- 16.30 น. ถึงจังหวัดอุบลราชธานี เข้าที่พัก
- 18.00 น. รับประทานอาหารเช้า

วันที่สี่ของการเดินทาง

- 06.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 07.00 น. ออกเดินทาง
- 12.00 น. ถึงจังหวัดนครราชสีมา รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. ออกเดินทาง
- 14.30 น. ถึงอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี รับประทานอาหารกลางวัน
เลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากร้านค้าฟาร์มโคนมไทย – เดนมาร์ก
- 15.30 น. ออกเดินทางกลับกรุงเทพฯ

จากโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมต่อระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน ทั้ง 6 โปรแกรม และโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมต่อระหว่างกลุ่มจังหวัดในแถบอีสานใต้ทั้ง 8 โปรแกรม นั้น ในแต่ละโปรแกรมจะมีศักยภาพการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน กล่าวคือจะต้องพิจารณาเงื่อนไขเวลาการท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยว พาหนะในการท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และที่สำคัญคือความพึงพอใจในการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวจะต้องเป็นผู้พิจารณาเองว่าจะเลือกโปรแกรมไหนที่เหมาะสมกับตนเอง หรือกลุ่มมากที่สุด

4.9.3. คำถามการวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

การที่จะทำให้การท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดอีสาน-ใต้ หรือที่เรียกว่า “นครชัยบุรินทร์” มีศักยภาพที่จะเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 2 ประเทศได้นั้น จะต้องกำหนดแนวยุทธศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน ทั้ง 4 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม สามเหลี่ยมมรกตโลก เส้นทางท่องเที่ยวเส้นทางปราสาทขอมตามยุคสมัยการก่อสร้าง เส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมแบบครบครัน และเส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมขอมแบบเกษตร และเส้นทางท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดอีสานใต้อีก 8 โปรแกรมแล้ว นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ คืออุทยานแห่งชาติ เขาใหญ่ – ดงพญาเย็น เทือกเขาพนมดงรัก ตลอดจนมีแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานไม่ว่าจะเป็นปราสาทหินเล็กๆตามเส้นทางแล้ว ในจังหวัดแถบนี้ยังมีงานเทศกาลประเพณีท้องถิ่น เช่น งานช้าง จังหวัดสุรินทร์ งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี งานดอกกล้วยไม้บาน จังหวัดศรีสะเกษ งานขึ้นเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ และงานยาโม จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น จึงสรุปยุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกลุ่มจังหวัดอีสานใต้และประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมของโลกได้อย่างแท้จริงดังนี้

แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อีสานใต้สู่ความยั่งยืนและเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านสามารถทำได้ง่ายเนื่องจากในประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์พื้นที่บริเวณนี้มีความผูกพันกันมาแบบเครือญาติและชาติพันธุ์ เป็นพื้นที่ราบและมีช่องเขาสามารถเดินทางติดต่อไปมาหาสู่กันได้ตลอดเวลาอยู่แล้ว ซึ่งจะนำเสนอยุทธศาสตร์แบ่งเป็นด้านๆ ในตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์เชื่อมโยงการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมไทย กัมพูชา และสปป. ลาว

คำถามการวิจัย	ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์
คำถามการวิจัยข้อที่ 1 เส้นทาง การท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม ใน จังหวัดสระแก้ว บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี จังหวัดเลียมเรียบ และแขวงจำปาสัก ควรเป็นอย่างไร	ด้านนโยบายของรัฐ 1. ขยายเครือข่ายการท่องเที่ยว ทั้งในระดับ ระดับท้องถิ่น ภาคเอกชน และรัฐบาล 2. ส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบครบครันระหว่างจังหวัด 3. ผสานการท่องเที่ยวแบบเทศกาลกับการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมโบราณ 4. ประสานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อผลักดันให้

ตารางที่ 4 ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์เชื่อมโยงการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมไทย กัมพูชา
และสปป. ลาว (ต่อ)

คำถามการวิจัย	ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์
คำถามการวิจัยข้อที่ 1 เส้นทางการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม ในจังหวัดสระแก้ว บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี จังหวัดเสียมเรียบ และแขวงจำปาสัก ควรเป็นอย่างไร	กลุ่มจังหวัดอีสานใต้ ปราสาทหินวัดพู แขวงจำปาสัก สปป. ลาว และจังหวัดตอนเหนือของกัมพูชา เป็นศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมขอม ด้านการศึกษา - ส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้กับเยาวชน และนักศึกษา - จัดทำหลักสูตรการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมระหว่าง 3 ประเทศ คือ ไทย กัมพูชา และลาว ในสถาบันการศึกษา - สนับสนุนการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ ระหว่าง ประชาชน ชุมชนท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา ด้านการคมนาคม - ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้ประเทศเพื่อนบ้านในรูปแบบการให้เปล่าเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศเพื่อนบ้านตอบสนองนโยบายที่จะทำให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย - ควรมีการสร้างจุดแวะพักสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเป็นครอบครัว - เพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายตามเส้นทางเพื่อเพิ่มจุดแวะพักแก่นักท่องเที่ยว - ขยายเส้นทางเข้าถึงโบราณสถานให้สามารถรองรับยานพาหนะในโบราณสถานแต่ละแห่งให้สะดวกขึ้น

ตารางที่ 4 ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์เชื่อมโยงการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมไทย กัมพูชา
และสปป. ลาว (ต่อ)

คำถามการวิจัย	ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์
คำถามการวิจัยข้อที่ 2 โปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอารยธรรมขอมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวควรเป็นอย่างไร	1. ควรมีการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน 2. เน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบครอบครัว 3. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ให้กับเยาวชนและนักศึกษา
คำถามการวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร	1. ควรลดขั้นตอนการผ่านเข้าออกระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน และยกเว้นวีซ่า ไทย กัมพูชา 2. ควรมีการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนการท่องเที่ยว 3 ประเทศ ในสถาบันการศึกษา 3. เพิ่มความผูกพันระดับท้องถิ่น ลดการดูถูกเหยียดหยามระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน 4. มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอระหว่างประชาชน ชุมชนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ระหว่างจังหวัดหรือแขวง 5. มีการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยว ทั้งในระดับรัฐบาลระดับท้องถิ่น 6. ควรมีการเปิดด่านถาวรที่จุดผ่อนปรนตาพระยา บึงตากวน เพื่อเป็นการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างปราสาทสด๊กก๊อกธม กับปราสาทบันทายฉมาร์

จากคำถามการวิจัยทั้ง 3 ข้อ ผู้วิจัยจัดทำข้อเสนอแนะ 3 ด้าน 20 ข้อ ข้างต้นจะนำไปสู่การเปิดประตูสู่อินโดจีนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับยุทธศาสตร์อีสานใต้ที่ว่า “เปิดประตูสู่อินโดจีน” และที่สำคัญที่จะสามารถทำให้เกิดความยั่งยืนได้นั้นคือ การศึกษา ซึ่งได้นำเสนอถึงการสร้างหลักสูตรร่วมกันที่สามารถนำไปใช้ได้ทั้ง 3 ประเทศ ต่อไป

บทที่ 5

บทสรุป

1. บทนำ

ในบทที่ 5 นี้ผู้วิจัยได้ประมวลผลกระบวนการวิจัยตั้งแต่บทที่ 1 ถึงบทที่ 4 มาสรุปไว้ด้วยกันตามลำดับขั้นตอน คือ

บทที่ 1 นี้ผู้วิจัยกล่าวถึงหลักการและเหตุผล สภาพความเป็นมา ความสำคัญของพื้นที่วิจัย วัตถุประสงค์ คำถามในการวิจัย ขอบเขตพื้นที่และเนื้อหา นิยามศัพท์ในเรื่องนี้ ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากโครงการวิจัย ตลอดจนแนวทางในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นกรอบในการวิจัยต่อไปโดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) สำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมในจังหวัด สระแก้ว บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา และแขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) จัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอารยธรรมขอมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว 3) เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยง กับประเทศเพื่อนบ้านที่เหมาะสม

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ตั้งประเด็นคำถามเพื่อหาคำตอบดังต่อไปนี้ 1) เส้นทางการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม ในจังหวัด สระแก้ว บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี จังหวัดเสียมเรียบ และแขวงจำปาสัก ควรเป็นอย่างไร 2) โปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอารยธรรมขอมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวควรเป็นอย่างไร 3) แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยง กับประเทศเพื่อนบ้านที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

2. วรรณกรรมและงานวิจัย

ในบทที่ 2 ของการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า เอกสาร หลักการ ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นสำคัญตามลำดับ ด้วยการเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้ คือ ความหมายของการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประเภทของการท่องเที่ยว อารยธรรมขอมโบราณ สภาพทั่วไปของพื้นที่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. การดำเนินงานวิจัย

ในบทนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยด้วยการวางกรอบแนวคิดในการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัยเพื่อตอบโจทย์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ ที่กำหนดไว้ เป็น 4 ขั้นตอน ตามลำดับ

การวิจัยเส้นทางการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมไทย กัมพูชาและลาว เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตอบคำถามการวิจัยในแต่ละข้อ

ตามลำดับ คือ คำถามการวิจัยข้อที่ 1 แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การวิจัยเชิงปริมาณด้วยการสำรวจ 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดกลุ่ม ประชากร ดำเนินการใน 2 ลักษณะคือ

1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานอารยธรรมขอม 2) สำรวจพื้นที่ภาคสนามตามแหล่งโบราณสถานอารยธรรมขอม

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสำรวจภาคสนามโบราณสถาน ตามเส้นทางสายอารยธรรมขอม บันทึกข้อมูลตามแบบสำรวจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนที่ 2 ขึ้นกำหนดรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวจากการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเบื้องต้น ขั้นตอนที่ 3 ประเมินโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงผู้เชี่ยวชาญ บริษัทจัดการท่องเที่ยว หรือผู้ที่เคยท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม นักวิชาการ มาประเมินความเป็นไปได้ของโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบ สังเคราะห์ ปรับปรุงโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและเสนอแนะยุทธศาสตร์เบื้องต้นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่

การวิเคราะห์ข้อมูล เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ดำเนินการวิเคราะห์ จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง สภาพบริบท สรุปผลการวิจัย เพื่อตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 2 โปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอารยธรรมขอมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และ คำถามการวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่เหมาะสม

การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้ จัดทำเส้นทางท่องเที่ยว หลังจากได้ศึกษาเอกสารและสำรวจพื้นที่แล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดเส้นทางท่องเที่ยว ด้วยการวิเคราะห์เกณฑ์บนพื้นฐานความสัมพันธ์โดยมีเงื่อนไขกำหนดด้วย เวลา จำนวนวัน และกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบเฉพาะ (Niche) เป็นไปได้มากที่สุดที่จะตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

เชิญผู้เชี่ยวชาญทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ประกอบการ มาร่วมระดมสมอง (Brain Storming) เพื่อวิพากษ์เส้นทางท่องเที่ยว มีประเด็นการพิจารณาด้านความเหมาะสม จำนวนวัน ความเป็นไปได้และจุดน่าสนใจเพิ่มเติม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

4. ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาสำรวจเส้นทางสายอารยธรรมขอมจากเมืองสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา เข้าสู่ภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย เข้าสู่ประเทศ สปป.ลาว ตามเส้นทางอารยธรรมขอม เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม และนำไปสู่การจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว ตามเส้นทางดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมที่สอดคล้องกับสภาพความจริงมีความเป็นไปได้ในเชิงการท่องเที่ยว และพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่

กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่เหมาะสมพบว่าในพื้นที่ภาคอีสานใต้ มีเส้นทางที่สามารถนำมาจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม ซึ่งเป็นที่ตั้งโบราณสถาน ศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์ในอดีตให้เชื่อมโยงต่อกันได้มากที่สุดและเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยวมากที่สุด แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

4.1. เส้นทางภายในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ ประกอบด้วย 5 เส้นทาง ดังนี้

เส้นทางที่ 1 เส้นทางบุรีรัมย์ (จังหวัดนครราชสีมา – บุรีรัมย์)

เส้นทางที่ 2 เส้นทางบุรีรัมย์ (จังหวัดนครราชสีมา – บุรีรัมย์ – สุรินทร์)

เส้นทางที่ 3 เส้นทางสุรินทร์ (จังหวัดสุรินทร์ – ศรีสะเกษ)

เส้นทางที่ 4 เส้นทางเขมรพนมดงรัก (เลียบชายแดนไทย-กัมพูชา)

เส้นทางที่ 5 นครบุรีรัมย์ เป็นเส้นทางบูรณาการ 3 จังหวัดอีสานใต้

4.2. เส้นทางเชื่อมกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบด้วย 4 เส้นทาง พิจารณาจากช่องผ่านแดนถาวรระหว่างประเทศ 4 ด้าน ดังนี้

เส้นทางที่ 1 เส้นทางบ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

เส้นทางที่ 2 เส้นทางช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

เส้นทางที่ 3 เส้นทางช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

เส้นทางที่ 4 เส้นทางช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

สามารถจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ได้จำนวน 12 เส้นทาง 14 โปรแกรมการท่องเที่ยว

5. บทสรุป

แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่เหมาะสม 3 ด้านคือ

5.1. ด้านนโยบายของรัฐ

5.1.1. เร่งเปิดด่านถาวรที่จุดผ่อนปรนตาพระยา-บึงตากวน เพื่อเป็นการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างปราสาทสด๊กก๊กกรม จังหวัดสระแก้วกับปราสาทบันทายฉมาร์ จังหวัดบันเตียเมือนเจย

5.1.2. พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยว ทั้งในระดับ ระดับท้องถิ่น ภาคเอกชน และรัฐบาล

5.1.3. ส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบครอบครัว

5.1.4. ผสานการท่องเที่ยวแบบเทศกาลกับการท่องเที่ยวแหล่งอารยธรรมขอมโบราณ

5.1.5. ประสานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อผลักดันให้กลุ่มจังหวัดอีสานใต้ ประเทศไทย มรดกโลกวัดพู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และจังหวัด ตอนเหนือของกัมพูชา ให้เป็นศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมขอมของโลก

5.1.6. ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้ประเทศเพื่อนบ้านในรูปแบบการให้เปล่าเพื่อ เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศเพื่อนบ้านตอบสนองนโยบายที่จะทำให้ประเทศไทยเป็น ศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย

5.1.7. ควรมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอระหว่างประชาชน ชุมชน สถาบันการศึกษา และระหว่างจังหวัดกับจังหวัดหรือแขวง เนื่องจากสามารถสื่อสารด้วยภาษา เดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นไทย กัมพูชา และไทย ลาว

5.2. ด้านการศึกษา

5.2.1. ส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้กับ เยาวชน และนักศึกษา

5.2.2. จัดทำหลักสูตรการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมระหว่าง 3 ประเทศ คือ ไทย กัมพูชา และลาว ในสถาบันการศึกษา

5.2.3. สนับสนุนการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอระหว่าง ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา

5.2.4. สนับสนุนการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน

5.3. การคมนาคม

5.3.1. สร้างเส้นทางเชื่อมแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมมรดกโลกเข้าด้วยกัน

5.3.2. เพิ่มจุดแวะพักรถนักท่องเที่ยวตามแหล่งโบราณสถาน

5.3.3. สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเส้นทางเพื่อเพิ่ม จุดแวะพัก

5.3.4. ขยายเส้นทางเข้าถึงโบราณสถานควรสามารถรองรับยานพาหนะที่ นักท่องเที่ยวโบราณสถานแต่ละแห่งสะดวก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

ทั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปว่าควรมีการนำเอาโปรแกรมท่องเที่ยวทั้ง 4 รูปแบบมาทดลองในสภาพจริงในอนาคต

ย้อนรอยประวัติศาสตร์ตามเส้นทางการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม ใน
ประเทศไทย กัมพูชา และลาว

ดำเกิง โถทอง

Mr.Damkoeng Thothong

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Surindra Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยเส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมในประเทศไทย กัมพูชา และลาว มี
วัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม ในจังหวัดสระแก้ว
บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา และแขวงจำปาสัก
ประเทศ สปป.ลาว 2) จัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอารยธรรมขอมที่สอดคล้องกับ
ความต้องการของนักท่องเที่ยว 3) เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้
ยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่เหมาะสม

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่ง
การวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วย
การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานอารยธรรมขอม สำรวจพื้นที่ภาคสนามตามแหล่ง
โบราณสถานอารยธรรมขอมในพื้นที่การวิจัย เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย
บันทึก กล้องถ่ายรูป แบบสำรวจโบราณสถาน เพื่อให้ทราบถึงจำนวน ที่ตั้ง ประวัติความเป็นมา
ระยะทาง และสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยว

จากนั้นผู้วิจัยนำมาจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงเส้นทางสายอารยธรรมขอมใน
ประเทศไทย กัมพูชา และลาว ด้วยข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามและ
เชิญผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการมาประเมินความเป็นไปได้ของโปรแกรมการท่องเที่ยวให้ข้อเสนอแนะ
ความเหมาะสม นำไปสู่การสังเคราะห์ ปรับปรุงโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ให้สอดคล้อง

กับความต้องการของนักท่องเที่ยว และกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์เบื้องต้นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ รวมทั้งได้เส้นทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสม 4 รูปแบบ คือ

1. เส้นทางการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมสามเหลี่ยมมรกตโลก
2. เส้นทางการท่องเที่ยวสายปราสาทขอม
3. เส้นทางการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมแบบครอบครัว
4. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกษตรและธรรมชาติ

Abstract

The objectives of this research named tourism routes of Khmer civilization in Thailand, Cambodia and Lao PDR were; 1) to survey tourism routes of Khmer civilization in Srakaew, Buriram, Surin, Srisaket, and Ubon Ratchathani provinces of Thailand, Siem Reap province of Cambodia, Champasak region of Lao PDR, 2) to create tourism programs linked with Khmer civilization, relating to tourist requirement, and 3) to develop tourism strategies in the south of northeastern region of Thailand for sustainability linked with neighboring countries appropriately.

This research is the integrated research both quantitative and qualitative. The methodology was separated to 2 stages. It had been studied with the documentary study concerning historical site sanctuaries of Khmer civilization, and the field trip study for data collecting of the sanctuaries of research area by using recording notebook, camera and historical site sanctuary survey form. These would help to know the number, location, history, distance, and current condition of these tourism areas.

And, there was the creation of the tourism routes linked with Khmer civilization in Thailand, Cambodia, and Lao PDR from the primary field trip study and also the expertise and academicians were invited to evaluate the possibility of the tourism programs for appropriation. After that, the programs were synthesized and improved to be the appropriately tourism programs, relating with the tourist requirement, and then

define fundamental strategies' ways for area tourism arrangement, which there are 4 appropriately tourism routes as the followings.

1. Tourism route of Khmer civilization of world heritages' triangle.
2. Tourism route of Khmer sanctuaries.
3. Tourism route of Khmer civilization of family pattern.
4. Tourism route of agricultural and natural conservation.

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย เป็นภาคที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ถึงจัดแบ่งเชิงโครงสร้างทางธรณีวิทยาออกเป็นสองส่วนคือ แอ่งสกลนครที่อยู่ทางตอนเหนือ และแอ่งโคราชที่อยู่ในภาคอีสานตอนล่างหรืออีสานใต้ ประกอบด้วยจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา และประเทศ สปป.ลาว เป็นอาณาบริเวณที่มีแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากร การท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย ทางด้านทิศตะวันตกคือ แหล่งมรดกโลกอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ดงพญาเย็น ด้านตะวันออก คือ น้ำตกอันสวยงามในประเทศ สปป.ลาว ทางตอนใต้ประกอบด้วยน้ำตกตาดฟาน น้ำตกตาดเหือน น้ำตกคอนพะเพ็งและน้ำตกหลี่ผี เป็นต้น ในขณะที่ด้านทิศใต้คือกัมพูชามีบึงทะเลสาบที่ยิ่งใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำนานาพันธุ์

ในขณะเดียวกันทางด้านประวัติศาสตร์แล้วอาณาบริเวณเหล่านี้คือดินแดนที่มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ มีความเจริญทั้งด้านอารยธรรมและวัฒนธรรมที่ผูกพันกันมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยอาณาจักรขอมเจริญรุ่งเรือง ได้ทิ้งร่องรอยความเจริญเหล่านั้นปกคลุมดินแดนอีสานใต้กลายมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญตลอดจนทุกวันนี้

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่นานาประเทศให้ความสำคัญมากเพราะสามารถสร้างรายได้และเงินตราต่างประเทศได้มาก ในปี พ.ศ. 2545 ทั่วโลกมีนักท่องเที่ยว 703 ล้านคน มีค่าใช้จ่าย ถึง 670 ล้านดอลลาร์สหรัฐ การคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว การพัฒนาเทคโนโลยีการบิน และการเปิดสายการบินราคาประหยัด (Low Cost Airlines) กระตุ้นให้มีการเดินทางมากขึ้น

พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี แถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่จันทร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ว่า การท่องเที่ยว คือหนทางสำคัญของการนำรายได้กระแสเงินสดเข้าสู่ประเทศ ดังนั้นรัฐบาลจึงมีนโยบายในการส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานของการบริการ เพิ่มความหลากหลายของรูปแบบการให้บริการการท่องเที่ยว และการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการและการท่องเที่ยว และมีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่อังคารที่ 29 มิถุนายน 2547 กำหนดเป้าประสงค์ การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสาขาหลักที่เติบโตอย่างยั่งยืน เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย ที่สามารถกระจายรายได้ และโอกาสการพัฒนาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึง ให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย ภายในปี 2551 จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็น 20 ล้านคน หรือมีรายได้จากการท่องเที่ยวไม่น้อยกว่า 700,000 ล้านบาท

ในขณะที่กระแสโลกาภิวัตน์ ด้านการค้าการลงทุนทำให้นานาประเทศในโลกมีการค้าขาย และเพิ่มพูนความร่วมมือกันมากขึ้น การเปิดเสรีด้านการบริการตามข้อกำหนดขององค์การการค้าโลก (WTO: World Trade Organization) ก็มีผลกระทบต่อผู้ประกอบการขนาดเล็ก ขนาดกลาง และผู้ประกอบการที่เป็นตัวแทนกลาง หรือนายหน้า ซึ่งมีแนวโน้มที่เปลี่ยนไปเหล่านี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัจจัยที่สำคัญต่อความสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ สาธารณูปโภคพื้นฐาน การคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว ความปลอดภัยในทรัพย์สินระหว่างการท่องเที่ยวและค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

การทำให้ประเทศไทยเป็น “ศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย” (Tourism Capital of Asia) ภายในปี 2551 มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันระดับประเทศ และปรัชญาศาสตร์สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ (Quality Destination) โดยนักท่องเที่ยวคุณภาพ (Best Quality Tourist) ให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 2 และร้อยละ 8 ตามลำดับ ทั้งให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเป็นรากฐานการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) (สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว, 2547)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเติบโตอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดรายได้ที่หมุนเวียนนับแสนล้านบาทส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศ รัฐบาลจึงได้ให้ความสำคัญ

กับการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก แต่การท่องเที่ยวก็ทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง จริงอยู่ที่การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ทำให้รัฐมีรายได้และมีการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น แต่ก็น่าจะพิจารณาว่า เมื่อทรัพยากรถูกทำลายในระยะเวลาอันสั้น นักท่องเที่ยวที่เคยให้ความสนใจอาจจะไม่ยอมมาท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นๆอีก ผลที่ตามมาก็คือ รายได้ของรัฐหายไปท้องถิ่นที่มีรายได้ลดลงเช่นกัน จนในที่สุดจะไม่มีรายได้ต่อไป (แถลงการณ์เวทีสิ่งแวดล้อม, 2547) เป็นที่น่าสังเกตว่า ในเวลาที่ผ่านมา รูปแบบการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปมากขึ้นสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย เช่น ชอบขับซีพามาเที่ยวเองหรือพร้อมกับครอบครัวมากขึ้น แสวงหาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินยิ่งขึ้น และรู้จักประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

ภายหลังจากที่รัฐบาลประกาศให้การท่องเที่ยวเป็นนโยบายหลักของประเทศ มีการตั้ง "กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา" ดูเหมือนว่าทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนต่างก็ขานรับกับนโยบายที่จะให้ประเทศไทยเป็นประเทศแกนนำของการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชีย ตั้งแต่ปลายปี 2546 เป็นต้นมามีนักท่องเที่ยวต่างชาติประมาณ 10 ล้านคนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศ ทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวแพร่สะพัด นำรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนกว่า 300,000 ล้านบาทต่อปี แต่ในทางตรงกันข้ามการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลับทำให้สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง หลายฝ่ายต่างพยายามหาทางออกของการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ จนสุดท้ายมาลงตัวที่แนวคิดของการวางแผนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงการพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงผู้คนในท้องถิ่นมากขึ้น

การส่งเสริมการท่องเที่ยวยุคไร้พรมแดน เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวตามเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน เพื่อยกระดับโครงสร้างขั้นพื้นฐานด้านบริการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานและพัฒนาภาคบริการให้มีคุณภาพ เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ของผู้คนที่มีความแตกต่างกันให้มีความเข้าใจที่ดี การกระจายรายได้ทางด้านเศรษฐกิจ และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี สารสนเทศ ระบบการขนส่ง การคมนาคมท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนถึงความเป็นมาในอดีต ความเจริญรุ่งเรืองจากเหตุการณ์สำคัญของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย (สำนักพัฒนาพื้นที่, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ :2546)

ในขณะที่กลุ่มจังหวัดอีสาน และประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณี แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องหารูปแบบชุดการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่หรือภายในจังหวัด และประเทศเพื่อนบ้านให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ที่กำลังเข้าสู่การท่องเที่ยวแบบสากล เรียนรู้และเอาใจใส่การอนุรักษ์ทรัพยากร นำการท่องเที่ยวไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงได้รับความนิยมไปอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ (จำไพพรรณ แก้วสุริยะ : 2545)

การที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติสนใจแหล่งท่องเที่ยวทั้งประเภทธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทยมากขึ้นตั้งแต่เดือนตุลาคม 2545 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีการปรับตัวและปฏิรูประบบเพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆด้านการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งจึงอยู่ในความดูแลของหน่วยงานของรัฐ เช่น กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น หน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจะมีระบบควบคุมและปัญหาที่แตกต่างกัน แต่ที่สำคัญคือ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่เหล่านั้น แต่ละหน่วยงานจำเป็นต้องมีมาตรการรองรับการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว โดยสามารถรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในแต่ละพื้นที่ให้ดีกว่าเดิม เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาภาคบริการและการส่งเสริมการท่องเที่ยว

สำหรับประเทศไทยแล้ว ตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-9 (พ.ศ.2503-2549) อาจกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นแหล่งรายได้หลักที่สำคัญส่วนหนึ่งของประเทศซึ่งจากตัวเลขของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แสดงให้เห็นว่าจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติและรายได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 - 2549 ได้ทวีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นตลอดระยะเวลา 46 ปีที่ผ่านมา และได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากร สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศ อันเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดการปรับตัวของระบบการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากในปัจจุบัน

จากความสำคัญดังกล่าวสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงได้สนับสนุนให้เกิดการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างทางเลือกให้กับระบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่แตกต่างจากเดิม หน่วยงานด้านนโยบายการท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเชื่อมรอยระหว่างอารยธรรมขอมระหว่างประเทศไทย กัมพูชาและลาว ให้ได้และนำไปสู่การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวบนพื้นฐานความเป็นไปได้ และจะทำให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของเอเชียอย่างแท้จริง

การดำเนินงานวิจัย

สำนักประสานงานการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ให้การสนับสนุนการวิจัยเส้นทางการท่องเที่ยวระหว่างประเทศไทย กัมพูชา และ สปป.ลาว ภายใต้ชุดโครงการธนาคารข้อมูลเพื่อการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนกลุ่มอีสานใต้ ภายใต้การจัดการ ของ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยว จัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอารยธรรมขอมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยง กับประเทศเพื่อนบ้านที่เหมาะสม

ในการวิจัยได้ตั้งประเด็นคำถามเพื่อหาคำตอบดังต่อไปนี้ เส้นทางการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม ในจังหวัด สระแก้ว บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี จังหวัดเสียมเรียบ และแขวงจำปาสัก ควรเป็นอย่างไร โปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอารยธรรมขอมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวควรเป็นอย่างไร แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยง กับประเทศเพื่อนบ้านที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยด้วยการวางกรอบแนวคิดในการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัยเพื่อตอบโจทย์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ ที่กำหนดไว้ เป็น 4 ขั้นตอน ตามลำดับ

การวิจัยเส้นทางการท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมไทย กัมพูชาและลาว เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตอบคำถามการวิจัยในแต่ละข้อตามลำดับ คือ คำถามการวิจัยข้อที่ 1 แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. การวิจัยเชิงปริมาณด้วยการสำรวจ 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1

1) กำหนดกลุ่มประชากรดำเนินการใน 2 ลักษณะคือ ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานอารยธรรมขอม สำรวจพื้นที่ภาคสนามตามแหล่งโบราณสถานอารยธรรมขอม

2). เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล สำรวจภาคสนามโบราณสถาน ตามเส้นทางสายอารยธรรมขอม บันทึกข้อมูลตามแบบสำรวจ

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนที่ 2 ขั้นกำหนดรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวจากการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเบื้องต้น ขั้นตอนที่ 3 ประเมินโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิญผู้เชี่ยวชาญ บริษัทจัดการท่องเที่ยว หรือผู้ที่เคยท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยว

สายอารยธรรมขอม นักวิชาการ มาประเมินความเป็นไปได้ของโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อเสนอแนะความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบ สิ่งวิเคราะห์ ปรับปรุงโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและเสนอแนะยุทธศาสตร์เบื้องต้นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่

4) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ดำเนินการวิเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง สภาพบริบท สรุปผลการวิจัย เพื่อตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 2 โปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอารยธรรมขอมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และ คำถามการวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่เหมาะสม

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้ จัดทำเส้นทางท่องเที่ยว หลังจากได้ศึกษาเอกสารและสำรวจพื้นที่แล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดเส้นทางท่องเที่ยว ด้วยการวิเคราะห์เกณฑ์บนพื้นฐานความสัมพันธ์โดยมีเงื่อนไขกำหนดด้วย เวลา จำนวนวัน และกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบเฉพาะ (Niche) เป็นไปได้มากที่สุดที่จะตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

เชิญผู้เชี่ยวชาญทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ประกอบการ มาร่วมระดมสมอง (Brain Storming) เพื่อวิพากษ์เส้นทางท่องเที่ยว มีประเด็นการพิจารณาด้านความเหมาะสม จำนวนวัน ความเป็นไปได้และจุดน่าสนใจเพิ่มเติม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

ผลการศึกษา

การศึกษาสำรวจเส้นทางสายอารยธรรมขอมจากเมืองสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา เข้าสู่ภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย เข้าสู่ประเทศ สปป.ลาว ตามเส้นทางอารยธรรมขอม เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม และนำไปสู่การจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว ตามเส้นทางดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอมที่สอดคล้องกับสภาพความจริงมีความเป็นไปได้ในเชิงการท่องเที่ยว และพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่เหมาะสม พบว่าในพื้นที่ภาคอีสานใต้ มีเส้นทางที่สามารถนำมาจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรม

ขอม ซึ่งเป็นที่ตั้งโบราณสถาน ศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์ในอดีตให้เชื่อมโยงต่อกันได้มากที่สุดและเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยวมากที่สุด แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

4.1. เส้นทางภายในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ ประกอบด้วย 5 เส้นทาง ดังนี้

- เส้นทางที่ 1 เส้นทางบุรีรัมย์ (จังหวัดนครราชสีมา – บุรีรัมย์)
- เส้นทางที่ 2 เส้นทางบุรีรัมย์ (จังหวัดนครราชสีมา – บุรีรัมย์ – สุรินทร์)
- เส้นทางที่ 3 เส้นทางบุรีรัมย์ (จังหวัดสุรินทร์ – ศรีสะเกษ)
- เส้นทางที่ 4 เส้นทางบุรีรัมย์ (เลียบชายแดนไทย-กัมพูชา)
- เส้นทางที่ 5 นครบุรีรัมย์ เป็นเส้นทางบูรณาการ 3 จังหวัดอีสานใต้

4.2. เส้นทางเชื่อมกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบด้วย 4 เส้นทาง พิจารณาจากช่องผ่านแดนถาวรระหว่างประเทศ 4 ด้าน ดังนี้

- เส้นทางที่ 1 เส้นทางบ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
- เส้นทางที่ 2 เส้นทางช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์
- เส้นทางที่ 3 เส้นทางช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ
- เส้นทางที่ 4 เส้นทางช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

สามารถจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ได้จำนวน 12 เส้นทาง 14 โปรแกรมการท่องเที่ยว

บทสรุป

แนวทางการพัฒนาศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่เหมาะสม 3 ด้านคือ

ด้านนโยบายของรัฐ

1. เร่งเปิดด่านถาวรที่จุดผ่อนปรนตาพระยา-บึงดรกวน เพื่อเป็นการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างปราสาทสด๊กก๊กธม จังหวัดสระแก้วกับปราสาทบันทายฉมาร์ จังหวัดบันเตียเมือนเจด
2. พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยว ทั้งในระดับ ระดับท้องถิ่น ภาคเอกชน และรัฐบาล
3. ส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบครอบครัว
4. ผสานการท่องเที่ยวแบบเทศกาลกับการท่องเที่ยวแหล่งอารยธรรมขอมโบราณ

5. ประสานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อผลักดันให้กลุ่มจังหวัดอีสานใต้ ประเทศไทย มรดกโลกวัดพู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และจังหวัดตอนเหนือของกัมพูชา ให้เป็นศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมขอมของโลก

6. ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้ประเทศเพื่อนบ้านในรูปแบบการให้เปล่าเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศเพื่อนบ้านตอบสนองนโยบายที่จะทำให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย

7. ควรมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอระหว่างประชาชน ชุมชน สถาบันการศึกษา และระหว่างจังหวัดกับจังหวัดหรือแขวง เนื่องจากสามารถสื่อสารด้วยภาษาเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นไทย กัมพูชา และไทย ลาว

ด้านการศึกษา

1. ส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้กับเยาวชน และนักศึกษา

2. จัดทำหลักสูตรการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมระหว่าง 3 ประเทศ คือ ไทย กัมพูชา และลาว ในสถาบันการศึกษา

3. สนับสนุนการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอระหว่าง ประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา

4. สนับสนุนการทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน

การคมนาคม

1. สร้างเส้นทางเชื่อมแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมมรดกโลกเข้าด้วยกัน

2. เพิ่มจุดแวะพักรถนักท่องเที่ยวตามแหล่งโบราณสถาน

3. สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเส้นทางเพื่อเพิ่มจุดแวะพัก

4. ขยายเส้นทาง การเข้าถึงโบราณสถานควรสามารถรองรับยานพาหนะที่นักท่องเที่ยวโบราณสถานแต่ละแห่งสะดวก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

ทั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปว่าควรมีการนำเอาโปรแกรมท่องเที่ยวทั้ง 4 รูปแบบมาทดลองในสภาพจริงในอนาคต

บรรณานุกรม

โครงการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมขอมในพื้นที่ภาคอีสาน

ตอนล่าง. (2533). กรุงเทพฯ: บริษัทมรดกโลก จำกัด.

จิตติมา ผลเสวก. (2546). “นายรอบรู้” นักเดินทาง: นครราชสีมา.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ สารคดี.

จังหวัดสุรินทร์. (2549). รายงานหลัก โครงการศึกษาจัดทำแผนแม่บทและคู่มือ

พัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดสุรินทร์. กรุงเทพฯ : บริษัทยูไนเต็ด แอนนาลิสต์ แอนด์ เอ็นจิ

เนียริง คอนซัลแตนท์ จำกัด.

ณัฐ เมอร์ดาล. (2545). อังกฤษ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสาร.

ธาดา สุทธิธรรม. (2544). ผังเมืองในประเทศไทย: ผังชุมชนและการใช้ที่ดิน สายอารย

ธรรมเขมรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น: บริษัท ขอนแก่นพิมพ์พัฒนา

จำกัด.

ธีรภาพ โลหิตกุล. (2546) . ชายชากับบ่วงกรรมและคำสาป นครวัด นครธม. พิมพ์ครั้งที่

ที่ 5. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

ปราณี วงษ์เทศ. (2540) . เมืองพระนคร นครวัด นครธม. พิมพ์ครั้งที่ 4.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

พุทธชาติ หมายมั่น. (2539) . ทำเนียบโบราณสถานขอมในประเทศไทย เล่ม 4.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

พุทธชาติ หมายมั่น. (2539) . ทำเนียบโบราณสถานขอมในประเทศไทย เล่ม 4.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ยอด เนตรสุวรรณ. (2546) . “นายรอบรู้” นักเดินทาง: อุบลราชธานี. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์ สารคดี.

_____. (2547) . “นายรอบรู้” นักเดินทาง: ปราจีนบุรี สระแก้ว. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สารคดี.

_____. (2546) . “นายรอบรู้” นักเดินทาง: บุรีรัมย์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ สาร

คดี.

รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาเส้นทางวัฒนธรรมขอมเพื่อการท่องเที่ยว. (2533).

กรุงเทพฯ: บริษัทมรดกโลก จำกัด.

รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. (2548) . **ปราสาทขอมในดินแดนไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
 วิชา เวชชาชีวะ. (2547, เมษายน – มิถุนายน). “เบ๊มเมเลีย มหาปราสาทร้างกลางป่ารก.”

วารสารเมืองโบราณ. 30 (2) : 17-27

วิชญดา ทองแดง และ คณะ (2547, กรกฎาคม - กันยายน) อโรคยาศาล : โรงพยาบาลขอมใน
 มุมมอง ชาวบ้าน. **วารสารเมืองโบราณ**. 30 (3) : 75-99.

สุภัทรดิศ ดิศกุล , ม.จ. (2539). **ศิลปะขอม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.

_____. (2547). **ศาสนาพราหมณ์ในอาณาจักรขอม**. กรุงเทพฯ: บริษัท
 อมรินทร์พริ้นติ้ง พับลิชชิ่ง.

ศรัณย์ บุญประเสริฐ และ คณะ. (2549) . **คู่มือนำเที่ยววนครวัดนครธม**.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สารคดี.

สมมาตร ผลเกิด. (2529) **การศึกษาปราสาทศิขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สว่าง เลิศฤทธิ์. (2547, เมษายน – มิถุนายน). “โบราณคดีในกัมพูชา : รายงาน

ความก้าวหน้า.” **วารสารเมืองโบราณ**. 30 (2) : 29 -58.

อภิวันท์ อุดลยพิชญ์. (2546) . **7 ปราสาทหินแห่งสานใต้**.

กรุงเทพฯ : ด้านสถาปัตย์การพิมพ์.

อรพินธุ์ การุณจิตต์. (2535). **ทำเนียบโบราณสถานขอมในประเทศไทย เล่ม 1 จังหวัด**

นาคราชสีมา. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์สมพันธ์ จำกัด.

_____. (2536). **ทำเนียบโบราณสถานขอมในประเทศไทย เล่ม 2 จังหวัดบุรีรัมย์**.

กรุงเทพฯ: ห.จ.ก. น้ำกั้งการพิมพ์.

_____. (2538). **ทำเนียบโบราณสถานขอมในประเทศไทย เล่ม 3 จังหวัดบุรีรัมย์**.

กรุงเทพฯ: ห.จ.ก. อาร์ตโปรเกรส.

อัจฉรา ภาณุรัตน์. (2549) **รายงานการวิจัย กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการ**

ท่องเที่ยวเส้นทางสายไหมอีสานใต้. หน่วยประสานงานเครือข่ายการวิจัยและ

ถ่ายทอด เทคโนโลยีสู่ชุมชนเขตพื้นที่ 4 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา .

Pheng Sytha. (2003). Phnomdangek: Past and Present, The Relationship
 Between Archaeological Sites And Their Social Environment
 Evidenced From Material Culture: A Case Study on Angkor, ;
 Phimai, Thailand;And Wat Pho, Laos PDR. Master Of Arts Degree

Program In Community Researcd And Development Graduate
Committee Rajabhat Institute Surin.

แบบสำรวจ

เส้นทางท่องเที่ยวสายอารยธรรมขอม ไทย กัมพูชา และลาว

ชื่อคณะผู้สำรวจ.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

1. ชื่อแหล่งท่องเที่ยว.....

ประเภท.....

ภาพด้านหน้า

ภาพด้านหลัง

ภาพด้านข้าง

2. สถานที่ตั้ง

ชื่อหมู่บ้าน.....หมู่ที่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

ประเทศ.....

3. เส้นทาง

สภาพถนน.....ระยะทางจากอำเภอ.....ก.ม.

ระยะทางจากจังหวัด.....ก.ม.

หมายเลขถนน.....ต่อ.....ต่อ.....

เลี้ยวซ้าย/ขวา.....ต่อซ้าย/ขวา.....

4.ประวัติความเป็นมา.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1. 2. 3.

5. หน่วยงานรับผิดชอบ

.....

.....

.....

.....

.....

[illegible][illegible][illegible]

10. ของแปลกๆ ในบริเวณชุมชน เพื่อการ

เชื่อมโยง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. พาหนะ/ ราคา

.....

.....

.....

12. สิ่งอำนวยความสะดวก มาตรฐาน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13. ความปลอดภัย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14. ค่าใช้จ่ายโดยรวม

.....

15. จุดน่าสนใจตามเส้นทาง เช่น วิถีชีวิต อาชีพ เอกลักษณ์ ธรรมชาติแวดล้อม บรรยากาศ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

16. กิจกรรมนันทนาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี การละเล่นพื้นเมือง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

17.งานเทศกาล งานประเพณี

.....

.....

.....

.....

.....

.....

18. ข้อบังคับ ข้อหวงห้าม เงื่อนไข

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... บ้านเลขที่.....

หมายเลขโทรศัพท์.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

๒๓.....

[illegible]

ปราสาทบ้านพลวง
ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัด
สุรินทร์

นายดำเกิง โถทอง ผู้วิจัยกำลัง
สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ดูแล ปราสาท
บ้านพลวง วันที่ ๒๓ สิงหาคม
๒๕๔๙ บริเวณป้อมเก็บค่าเข้าชม
ด้านหน้าปราสาท

นายวสันต์ชัย กากแก้ว ผู้วิจัย กำลังสัมภาษณ์
ชาวบ้านในละแวกปราสาทบ้านพลวง อำเภอ
ปราสาท จังหวัดสุรินทร์
วันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๔๙

คณะผู้วิจัยกำลังประสานงานกับ
เจ้าหน้าที่ทหารพรานกองร้อย ๒๖๐๒ เพื่อขอ
อนุญาตและนำทางขึ้นสู่ปราสาทตาควาย
ตำบลบักได กิ่งอำเภอพนมดงรัก จังหวัด
สุรินทร์

เส้นทางเดินขึ้นปราสาทตาควาย ตำบลบักได กิ่งอำเภอพนมดง
รัก จังหวัดสุรินทร์ ปราสาทที่ก่อสร้างบนยอดเขาชายแดนไทย –
กัมพูชา ตั้งอยู่ทราวมกลางป่ารก ที่ยังไม่มีถนนเดินทางเข้าไปถึง

ป้ายแสดงประวัติความเป็นมา
ปราสาทตาเมือนธม ปราสาทชายแดน
ไทย-กัมพูชา บ้านหนองคันนาสามัคคี
ตำบลตาเมียง กิ่งอำเภอพนมดงรัก
จังหวัดสุรินทร์ เป็นกลุ่มปราสาท ตา
เมือน

รูปล่าง ปราสาทตาเมือนโต๊ด อโรคยาศาลาประจำ
ปราสาทตาเมือน

รูปซ้าย ปราสาทบายกรีม ธรรมศาลาประจำหมู่บ้านปราสาท
ตาเมือน

ผู้วิจัยกำลังสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่บูรณะซ่อมแซม
ปราสาทสตึกก๊อกรม กิ่งอำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว

รูปซ้ายมือ คุณลุงชัยรัตน์ สกุลพราหม์ ประธาน
มัคคุเทศก์ท้องถิ่นสตึกก๊อกรม ที่คอยให้ความรู้แก่ผู้มา
เยือน ณ ปราสาทสตึกก๊อกรม กิ่งอำเภอโคกสูง จังหวัด
สระแก้ว

บรรยากาศที่ผู้วิจัยได้สัมผัสบริเวณจุดผ่อนปรน อำเภอตาพระยาจังหวัดสระแก้ว – ตลาดบึงตากวน
อำเภอทอมอปัก จังหวัดอุดรเมียนเจย เส้นทางเชื่อมปราสาท สดักก้อกรม ปราสาทบันทายฆมารที่ใกล้ที่สุด

เส้นทางหลวงจากด่านตรวจคนเข้าเมืองอรัญประเทศไปเมืองเสียมเรียบ ตามทางหลวงหมายเลข ๕ ไป
แหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก “นครวัดนครธม”

รูปซ้าย สภาพเส้นทางจากเมืองเสียมเรียบตามทางหลวงหมายเลข ๖๗ ถึงชายแดนไทย ที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ระหว่างการก่อสร้าง

รูปขวา สภาพเส้นทางจากด่านตรวจคนเข้าเมืองช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ไปเมืองเสียมเรียบ สภาพเป็นหลุมบ่อการเดินทางไม่สะดวก

การพิพิธภัณฑสถานวัดพู บริเวณทางขึ้นปราสาทหินวัดพู

รูปบนขวา ลึงคบรรพตบนยอดภูเกล้า ที่ตั้งปราสาทหิน
วัดพู แขวงจำปาสัก สปป.ลาว

รูปบนซ้าย ตริภูมิวิติ เทพ สูงสุดในศาสนาฮินดูประทับอยู่
ด้านหลังปราสาทหินวัดพู

รูปกลางซ้ายทัศนียภาพทางขึ้นปราสาทหินวัดพู มรดก
โลก แขวงจำปาสัก สปป.ลาว

รูปกลางขวา ท่าเรือข้ามแม่น้ำของไปปราสาทหินวัดพูที่
บ้านม่วง

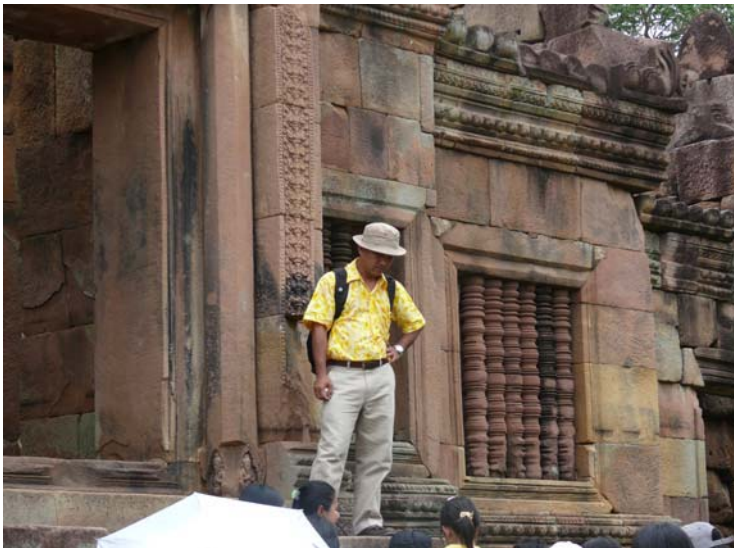
รูปล่างซ้าย ผู้วิจัยกับ ท้าวอุดมสี แก้วสักลิด รองผู้อำนวยการ

ปราสาทหินเขาพระวิหาร “ศิขเรศวร” เพชรยอดมงกุฎแห่งเทือกเขาพนมดงรัก ชายแดนไทย กัมพูชา
อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ อีกหนึ่งปราสาทในเส้นทางอารยธรรมขอม

ปราสาทหินพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา
ศาสนสถานศาสนาฮินดูที่งดงามในอีสานใต้

ผู้วิจัยที่ปราสาทหินเมืองต่ำ และปราสาทหินเขาพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ภาคผนวก จ
ประวัติผู้วิจัย

นายดำเกิง โททอง

E-mail :dthothong@yahoo.com

การศึกษา

ปริญญาตรีครุศาสตร์บัณฑิต วิชา ประวัติศาสตร์

ปริญญาโทอักษรศาสตรมหาบัณฑิต วิชา ประวัติศาสตร์

การรับราชการ

อาจารย์ ระดับ 7 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

นายวสันต์ชัย กากแก้ว

E-mail Vasanchai@srru.ac.th

การศึกษา

ศษ.บ. (บริหารการศึกษา)

กศ.ม. (การบริหารการศึกษา)

การรับราชการ

อาจารย์ระดับ 7 ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์